

Apjir/ e-ISSN: 2602-2893

Cilt: 10, Sayı: 1, 2026, ss. 87-126/ Volume: 10, Issue: 1, 2026, pp. 87-126

Journal homepage: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/apjir>

ARAŞTIRMA MAKALESİ/RESEARCH ARTICLE

ZİHNİYETİN HAKİKATİ PERDELEMESİ: YAHUDİ KRONİKLERİNDE İSLAM TASAVVURU VE POST-TRUTH PARADİGMASI

Bayram ÇINAR

Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Ün., İlahiyat Fak., Kelam ve Mezhepler Tarihi, Nevşehir
Assoc. Prof. Dr, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Univ., Faculty of Theology, Department of Theology and Islamic Sects, Nevşehir,
Türkiye.

kocacinarby@gmail.com

orcid.org/0000-0002-4886-7610

ror.org/019jds967

Öz

Bu çalışmada ehl-i kitabın bir parçası olan Yahudi toplumunun Hz. Peygambere ilişkin algısı ve ona karşı tutumu ele alınacak, onların dünden bugüne İslam davetine gösterdikleri olumlu ve olumsuz her türlü tepki, Yahudi zihniyeti ekseninde bir okuma ve yorumlamaya tabi tutulacaktır. Bunu yaparken polemik edebiyatının kaynaklarında olan Yahudi literatürü merkeze alınacak ve kaynak olarak kullanılacaktır. Analiz sürecinde İslam geleneğinin kaynaklarına da müracaat edilecektir. Yahudilerin Müslümanlara ilişkin ortalama yargıları ve zihniyetini ortaya koymak için tercih ettiğimiz iki metin de tarafların ilk karşılaşmalarına nipte görece daha geç döneme aittir. Çalışmamıza temel kavramsal kaynak olarak kullanılacak olan iki Yahudi kroniğinden biri, 17. Yüzyıl İtalyası'nda ortaya çıkmış yazarı bilinmeyen bir kroniktir. İkinci metin ise Ebu'l- Feth es- Samirî'ye ait bir metindir. Çalışmamız metin analizi şeklinde olup söz konusu iki metin üzerinde analiz ve sentezlere gidilecek genellemeler ulaşılmak istenecektir. Bu yapılırken söz konusu metinler üzerinde yapılmış diğer çalışmalarda ulaşılmış sonuçlar da bir anlama zemini yorumlama sürecinin parçası olarak görülecek ve değerlendirilecektir.

Anahtar kelimeler: Teoloji, İslam, Yahudiler, İsrail oğulları, Hz. Muhammed

THE OBSCURATION OF TRUTH BY MENTALITY: THE PERCEPTION OF ISLAM IN JEWISH CHRONICLES AND THE POST-TRUTH PARADIGM

Abstract

This study examines the perception of the Prophet Muhammad by the Jewish community, who are part of the People of the Book, and their attitude towards him. The positive and negative reactions of the Jewish community to the invitation to Islam, from the past to the present, will be analyzed and interpreted within the framework of the Jewish mindset. In doing so, Jewish literature found in sources of polemical writing will be central and utilized as primary material. Islamic tradition sources will also be consulted during the analysis process. The two texts chosen to reveal the Jewish mentality belong to a relatively later period compared to the initial encounters between the two parties. One of the two Jewish chronicles, which will serve as the primary

Geliş Tarihi: 26.01.2026

Doi: doi.org/10.52115/apjir.1872169

Kabul Tarihi: 24.03.2026

conceptual sources for this study, is an anonymous chronicle that emerged in 17th-century Italy. The second text is a work by Abu al-Fath al-Sâmirî. The study is conducted in the form of textual analysis, aiming to reach generalizations through the analysis and synthesis of these two texts. While doing so, the conclusions reached in other studies conducted on these texts will also be considered as part of the interpretation process and treated as a foundation for understanding.

Keywords: *Theology, Islam, Jews, Israelites, Prophet Muhammad.*

Atf / Cite as: Çınar, Bayram. “Zihniyetin Hakikati Perdelemesi: Yahudi Kroniklerinde İslam Tasavvuru ve Post-Truth Paradigması”, *Apjir* 10/1 (Nisan 2026), 87-126.

Giriş

Araştırmamızda önce *ehl-i kitab* kavramına yer verilecek, İslam öğretisinde ehl-i kitab kavramının kaynağı anlamı ve hakları merkezinde bir değerlendirme yapılacaktır. Buna paralel olarak tarihsel verilerin sunduğu imkânlarla Kur'an'ın teorik çerçevesini Müslümanların nasıl doldurduklarını göstermek sadedinde Müslüman Yahudi ilişkilerinin seyri kesitler halinde temel bazı prametreler üzerinden gösterilmeye çalışılacaktır.

Yahudi Kronikleri üzerinden Yahudi toplumunun Hz. Peygamber algıları ve İslam öğretisine yaklaşımlarını ilkesel bazda ele alan “Yahudi zihniyeti okuma çabamız” olacaktır. İsrail oğullarına ilişkin Kur'an'ın anlattığı kıssalar onlara ilişkin kullandığı “bizce” özel vurgular söz konusu metinlerin yorumunda önemli kilometre taşları olmuş, metnin şekillenmesinde varsayılandan daha önemli bir görev üstlenmiştir.

Çalışmamızın sonunda çok net olmasa bile bir Yahudi portresine ulaşmak, onun davranış kodlarından edimlerinin tahmin edilmez olmaktan çıkıp, yordanabilir bir zemine kavuşturmayı temenni ediyoruz.

1. İslam Öğretisinde Ehli- Kitap Kavramı

Kendilerine kitap verilmiş, anlamına gelen *eh-i kitab* kavramı; Tevrat, Zebur, İncil gibi Kur'an'da peygamberlere gönderildiği söylenen kitaplardan birine ya da suhurlara inananlara verilen ortak isimdir (İbn Kayyım el- Cevziyye, 1997, 1/91). Ehl-i kitab ifadesi sadece nominal bir vurgu olmayıp, bu isimlendirmenin hukuki bazı sonuçları vardır. İslam hukuku, ehl-i-kitap zümre ve gruplara bünyesindeki diğer toplum ve zümrelerden daha fazla haklar tanımış; onları *ehlu'z-Zimme* olarak görmüş, hakları Allah ve peygamberin koruması altında olan sınıflar olarak kabul etmiştir. Kitap ve sünnette, onların haklarının tasnif edildiği, dolayısıyla kendini İslam dinine nispet eden kral, halife vb. yöneticilerin özel hakları dışında; kanun koyucu tarafından verilmiş olanlardır (Kenanoğlu, 2005, 553-574).

Erken İslâm toplumunda *ehl-i kitab* Yahudi ve Hıristiyanlar için kullanılıyorken, Kur'an bütünlüğünde, benzer nitelikleri taşıyan tüm din mensuplarını içine alacak şekilde çatının genişletilmesi gerekmiştir (Bakara, 2/101, 121, 144-146; Âl-i İmrân, 3/19, 20,

ZİHNİYETİN HAKİKATİ PERDELEMESİ: YAHUDİ KRONİKLERİNDE İSLAM TASAVVURU VE POST-TRUTH PARADİGMASI

23,100, 186; Nisâ, 4/44). Nisâ, 4/164 ayetinde “kendilerinden söz edilmeyen peygamberler” ve onların ümmetleri göz önünde bulundurulmak zorunda kalınmıştır. Buna göre, temel hasletlerinden uzaklaşsalar bile, inançlarında ilâhî dinlerin izlerini taşıyan kitap ve suhuf sahiplerine, *ehl-i kitap* kavramı dağarcığında bir paye ve statü verilmiştir. Bu kavram, belirli parametrelerini kaybetmiş olsa bile vahiy kaynaklı yapıları himaye eden bir nitelik arz etmiştir (Kenanoğlu, 2005, 553-574).

2. Müslümanların Ehl-i Kitab’a Bakışı ve Yahudilerin Konumu

Ehlu’l- kitap tabiri, “*semavi kaynaklı ilahî bir kitaba inananları*” ifade eder. Bununla en temelde Yahudiler, Hristiyanlar kast edilirler (Kaya, 2005, 31-48). Fakat Kur’an temelli bir algı ile Sabîî¹ ve Zerdüşt... gibi bazı toplumların da bu gruptan sayılması gerekmiştir (Hacc, 22/17). Çünkü Kur’an, “peygamberlerin bir kısmını zikrettiğini, bir kısmını ise bize aktarmadığını” ifade eder (Mü’min, 40/78). Bu yüzden Müslüman gelenek vahyin ima ve işaret ettiği bu gruplara yenilerini eklemiş ve Budist gelenek de içinde olmak üzere, bir bütün olarak Hint dinleri “*zuburu’l- evvelin*” kavramı içinde meşrulaştırılma yoluna gidilmiştir (Kaya, 2005, 31-48; Esen, 2010, 93-110).

Vahiy geleneğinin sürekliliği perspektifinden bakıldığında, Müslümanların da ontolojik ve teolojik açıdan ‘Ehl-i Kitap’ kategorisi içerisinde değerlendirilmesi gerektiği savunulabilir. Zira Hz. Muhammed’in peygamberlik meşruiyeti, tarihsel peygamberler silsilesinin bir devamı olma iddiasına dayanmaktadır. Bu bağlamda İslami öğreti, kendisini önceki vahiy tecrübelerinin bir ikmal ve parçası olarak konumlandırır. Ancak, tarihsel ve teolojik literatürde ‘Ehl-i Kitap’ kavramı, genellikle kendisinden önceki semavi din mensuplarını niteleyen dışlayıcı ve tanımlayıcı bir kategori olarak işlev görmüş; Müslüman özne, bu tasnif içerisinde ‘tanımlayan’ konumunda tutulduğu için ‘tanımlanan’ grup içerisine dahil edilmemiştir. Kur’an’da, daha önceki vahiylerin bilgisine sahip olanlar anlamında *ehlü’z-zikr* ifadesi de ehl-i kitap yerine ve aynı anlamda kullanılır (Nahl, 16/43; Enbiyâ, 21/7). *Ehl-i kitap* kavramı ise kendisine kitap verilenler, Tevrat ve İncil hakkında bilgi sahibi olanlar karşılığında kullanılır. Kur’an, Ehl-i kitabın iki önemli unsurundan biri olan Yahudiler için; “*yehûd*”, Hristiyanlar için ise “*nasârâ*” ifadesi kullanır.

Kur’an, içine doğduğu tarihsel dönemin sosyolojik ve kültürel dokusuyla yoğrularak inşa olunmuş bir metindir. Kıssa anlatılarının, bu yönüyle sadece geçmişi aktarmakla kalmadığını, insanlığın hakikatle imtihanın tarihsel bir düzlemde somutlaştırdığını gösterir. Metindeki tarihsel anlatılar ilahi rehberliğin sürekliliğini kanıtlayan birer “örnek olay” görevi görür. Vahiy, dönemin tarihsel gerçekliğini bir araç olarak

¹ Kur’an bütünlüğünde inançları ve kitapları hakkında bilgi verilmeyen bu toplumun aslında kimler olduğu da net değildir. Kur’an onlara ilişkin toplam üç ayette (Bakara, 2/62; Maide 5/69; Hacc, 22/17) yer verir.

kullanarak, her devirde değişmeyen insan doğasını ve hakikat arayışını evrensel bir düzleme taşır.

İslam'ın "Ehl-i Kitap geleneğinin en genç üyesi" olarak, kendisini önceki vahiyleri tasdik eden ve tamamlayan bir "son halka" olarak tarihsel sürekliliğe vurgu yapar (Âl-i İmrân, 3/3-4). Bu çerçevede İslam'ın meşruiyet zemini, özgün bir başlangıçtan ziyade, "nevzuhur" olmayan, köklü bir peygamberlik silsilesinin devamlılığına yaslanır (Ahkâf, 46/9). Tüm bu nedenlerden dolayı vahiy sürecinin bir parçası olan *ehl-i kitap* geleneği, Müslümanlar nezdinde ayrıcalıklı bir grup olarak kabul edilmiş ve onlara sair halklardan daha fazla haklar verilmiştir (Şentürk, 2006, 43-70).

Kendilerine tanınan bu ayrıcalıklı statü, onların Müslüman toplumların bir parçası olarak, yüzyıllar boyu kendi evlerinde hisleri içinde yaşamalarını olası kılmıştır.

3. Vahiy Ortamında Müslüman-Yahudi İlişkileri Müslümanların Yahudi Algıları

Kitap ehli gruplar içinde Kur'an'ın en çok kendilerinden söz ettiği grup vahiy sosyolojisinin bir parçası olan Yahudilerdir. Kur'an'ın indiği ortamda Medine toplumunun bir parçası olan Yahudilerin, aktüel veri olarak vahye konu olmaları doğaldır. Hz. Peygamberle polemiklere girmelerinin, ona sorular sormalarının, bunda etkili olduğu söylenebilir.²

Hz. Peygamber ile Yahudi toplumu arasındaki ilişkiler, teolojik benzerliklere rağmen tarihsel süreçte çatışmacı bir zeminde cereyan etmiştir. Yahudi topluluğunun, beklentileriyle örtüşmeyen peygamber açıklamalarına karşı sergiledikleri inkâr tavrı, bu gerilimin temel motivasyonlarından. Kur'an, sosyolojik karşı oluşun onları vahiy geleneğini yümüyle inkâr noktasına vardığına işaret edilmektedir (En'âm, 6/91).

Yahudi teolojisindeki "seçilmişlik" ve "biriciklik" vurgusunun, evrensel ve eşitlikçi bir söyleme sahip olan İsevî ve Muhammedî davetlerle çatışmasını gerektirmiştir. İslam'ın

² Medine'de, Yahudi din adamları kıskançlıklarından dolayı Hz. Peygambere karşı düşmanlığa kalkıştılar. Münafıklar da onların yanında yer aldılar. Yahudi din adamları sahip oldukları Tevrat bilgisiyle O'na sorular sorarak, O'nu sıkıştırıyorlardı. Onlar bunu yaparlarken kafaları karıştırmak ve hak ile batılı benzeştirmek ve ayırt edilemez hale getirmek için çabılıyor, karmaşık sorular getiriyorlardı. Bunun üzerine Yahudi din adamları ve onlardan yana tavır takınan hakkında ahkâm ayetleri de içeren Bakara Suresi nazil oldu. İslâm'ın Medine'de yerleşmesinden sonra inen ibadet ve muamelat hükümleri de bu sürede kendine yer buldu. Çünkü artık Medine'de, dinleri ve dünyalarının durumu hakkında bu hükümlere muhtaç bir Müslüman cemaati oluşmuştu (Es-Sa'îdî, 2006, 87). Yahudi ilim adamlarının öğrenmek ve aydınlanmak için değil, peygamberi zor duruma düşürerek, ona iman edenleri tereddüte düşürmek ve ihtidayı engellemek için girişimde buldukları bizim tarafımızda farkında olunmuş bir konu değildir. Bizim farkında olduğumuz şey, bunun münferit bir durum olmayıp bir zihniyet sorunu olduğudur.

ZİHNİYETİN HAKİKATİ PERDELEMESİ: YAHUDİ KRONİKLERİNDE İSLAM TASAVVURU VE POST-TRUTH PARADİGMASI

ortak bir inanç temelinde dayanan bu gruplarla ittifak kurma potansiyeline rağmen, tarihsel süreçte Yahudi toplumunun İslami öğretiyeye karşı müşriklerle blok oluşturması onların “İsrailoğulları” üstünlüğünden bağımsız düşünülemez.

Bu çalışma, söz konusu teolojik ve tarihsel çelişkiyi, Yahudi geleneğindeki içe kapalı, seçkinci ve rekabetçi toplumsal hafıza dinamikleri üzerinden inceleyerek analiz edecektir.

Maide suresi 59. Ayette bu çelişkiye dolayısıyla zihniyet sorununa dikkat çekilmiştir;

De ki: “*Ey Ehl-i kitap! Biz yalnız Allah’a iman ettiğimiz, bize indirilen vahye iman ettiğimiz gibi daha önce indirilen vahiyelere iman ettiğimiz için mi bizden hoşlanmıyorsunuz? Durum şayet böyle ise sizin çoğunuz yoldan çıkmış kimselersiniz.*”

Allah’ın sevgili kulları ve halkı oldukları yönünde bir yargıya sahip İsrail oğulları bu otonom özerkliklerini tehlikeye atan, öteki insanları kendileri ile eşitleyen söylem ve öğretiler karşısında Yakub’un çocukları oldukça kırılgandır. “*Beni İsrail*” olarak, mercek altına alınmış çokça zikredilmiş ve bir çok peygamber kendilerine gönderilmiştir. Bu durum Allah nezdinde ayrıcalıklı bir statü sahibi oldukları iddiasının gündeme getirmiştir. Bu algı onların teolojik yanılgılarında önemlidir. Bakara suresi 80. ayette, bunun bir teolojik yanılgı olduğu, bu yanılgıları sebebiyle “Allah’a iftira” ettiklerine dikkat çekilmiştir.

Kur’an’ın, Yahudilere hitaben “*sizi âlemlere üstün kıldık*” anlamına gelen, “*faddalnakum ale’l-âlemin*” ifadesi, sözü edilen sapkın algıları okşayan hatta gıdıklayan bir ifade kalıbıdır. Söz konusu ayette; *Ey İsrailoğulları! Size verdiğim nimetimi ve sizi âlemlere üstün kıldığımı hatırlayın* şeklinde buyrulur (Bakara, 2/122). Literal anlamıyla “*sizi âlemlere üstün kıldık*” ifadesi, onlar nezdinde ötekilerden üstün oldukları algısındaki anahtar kavramlardır. Vahyin dilinin, onların bu algılarında pay sahibi olduğu varsayılabilir görünüyor.

İnandıkları değerlere insanları davet etmek yerine, “seçkinci yalnızlık” psikozu sebebiyle Yahudilerin, gerçeği görüp bildikleri halde, Allah’ın yolunu eğri göstermeye, inananları Allah yolundan çevirmeye kalkıştıklarını, psikolojik bir başa çıkma çabasına girdiklerini de Kur’an aktarır.

Kitap ehlinin bir bölümü de dedi ki: İman edenlere indirilene Sabah üstü inanıyormuş gibi yapın, akşam üstü ise bir gerekçe ile onu inkâr edin, belki iman edenler de inançlarından dönerler. ‘Ve sizin dininize uyanlardan başkasına inanıp güvenmeyin’ derler. De ki: ‘Şüphesiz doğru yol Allah’ın yoludur. Size verilenin bir benzeri birine veriliyor ya da Rabbinizin katında onlar size karşı deliller getiriyorlar, diye mi bunu yapıyorsunuz? De ki: ‘Şüphesiz ‘lutuf ve fazl’ Allah’ın elindedir, onu dilediğine verir. Allah rahmeti geniş olandır, bilendir.’ (Âl-i İmrân, 3/72,73)

Kur’an, Ehl-i Kitap içerisindeki belirli bir grubun, müntesiplerine “kendi dinlerinden olmayanlara güvenmemeleri” yönünde telkinlerde bulunduğunu rapor etmektedir (Âl-i İmrân, 3/72, 73). Metin, bu grubun kimliğini spesifik olarak “Yahudiler” şeklinde

zikretme de, tarihsel süreçte Yahudi toplumunun teolojik ve sosyal açıdan kapalı bir yapı sergilemesi, söz konusu uyarıyı bu topluluğun sosyolojik gerçekliğiyle ilişkilendirmek mümkündür.

Bu kapalı yapı, “öteki” inanç mensuplarına karşı sürekli bir ihtiyatlılık ve “ikincil bir ajanda” taşıma refleksi geliştirmiştir. Kendi inanç çevrelerini merkeze alarak diğer toplulukları ontolojik veya teolojik açıdan “aşağıda” konumlandırarak bu kibirli yaklaşım, taraflar arasındaki güven ilişkisinin tesisini imkânsız hale getirmiştir.

Bu dışlayıcı tutum, toplumsal düzlemde kendi aralarında şifreli veya kapalı bir dil kullanımını zorunlu kılmış; bu dilin, söz konusu ikincil ajandayı perdeleyen bir “güvenlik alanı” olarak işlev görmüştür. Nitekim bu tür bir “gizli gündem”, tarih boyunca söz konusu topluluğun marjinalize edilmesine veya yaşadıkları coğrafyalardan göç etmek zorunda kalmalarına yol açan gerilimleri tetiklemiştir. Musa b. Meymun’un tarihsel deneyimi, bu tür bir dışlayıcı tutumun ve sonrasında gelen sosyo-politik yaptırımların somut bir örneği olarak görülebilir (Meral, 2013, 1-48).

Âl-i İmrân 73. ayette onların Müslümanlara daha toleranslı davranmaları için gerekçeler sıralanarak, kendilerinin dışındakilere de Allah’ın vahiy gönderdiğini anlamları amaçlanıyor. Söz konusu ayetlerde:

De ki: “Ey bize de kitap verildi diyenler! Doğru olduğuna bizzat kendinizin şahitlik ettiğiniz halde, onu (Kur’an) eğri göstermeye çalışarak mü’minleri Allah yolundan niçin çevirmeye çalışıyorsunuz? Bilin ki, Allah yaptıklarınızdan habersiz değildir.” (Âl-i İmrân, 3/99-100)

Onların bu konudaki çabaları, ilginç bir ruh hali ve aslında onların bir iç çelişkisi olarak vahye yansır.

“Kitap ehlinden birçoğu, hak kendilerine belirledikten sonra dahi, içlerindeki kıskançlıktan ötürü sizi, imanınızdan sonra küfre döndürmek isterler. Siz şimdilik, Allah onlar hakkındaki emrini getirinceye kadar affedin, hoşgörün. Şüphesiz Allah, gücü her şeye hakkıyla yetendir.”(Bakara, 2/109)

Onların bu yöndeki tavırlarının altında yatan nedenleri de fahşeden ayetler, bir bütün olarak onların güçlü biçimde biricik olmak ve öyle kalmak yönündeki ruh hallerinden kaynaklandığını ima eder (Tabbâra, 1978, 41-46). Bu ise bir norm ve zihniyet sorunudur. Bireye ilişkin bir yanlıgı değil, algıyı paylaşan tüm bireylerin tutulduğu bir rahatsızlıktır.

Zihniyet meselesi kolay anlaşılır bir durum değildir, belirli kültürlerin işlediği suçların benzer ortak paydalarının olması gibi, belirli zihniyetin sahipleri de aynı olaylar karşısında aynı tavrı gösterir, şeklinde ifade edilebilir. Kur’an, Yahudilerin, Kitap’ta olmayan bazı şeyleri, müminlerin onların Kitap’tan olduğunu sanmaları için; bile bile Allah hakkında yalanlar uydurduklarını bize haber vermektedir (Âl-i İmrân, 3/ 78) Bir başka ayette ise “Şimdi bunların size inanacaklarını mı umuyorsunuz. Oysaki onlardan bir zümre,

ZİHNİYETİN HAKİKATİ PERDELEMESİ: YAHUDİ KRONİKLERİNDE İSLAM TASAVVURU VE POST-TRUTH PARADİGMASI

Allah'ın kelamını iştirler de iyice anladıktan sonra, bile bile onu tahrif edip çarpıttırlardı” (Bakara, 2/75) buyrulur.

“Yahudilerden öyleleri var ki, vahyedilmiş sözlerin anlamını çarpıttılar, sözleri asıl maksatlarından koparıp “İştittik ve isyan ettik “ ve “Dinleyin ama kulak asmayın” ve “Bizi güt, bizi gözet a çoban” derler ve böylece dilleriyle oyun oynarlar ve gerçek inancın yanlış olduğunu anlatmaya çalışırlar. Halbuki onlar sadece “İştittik ve itaat ediyoruz” ve “Bizi dinle, bizi gözet” deselerdi, bu onların gerçekten yararına ve daha dürüstçe bir davranış olurdu. Fakat gerçekleri örtbas ettikleri için, Allah onları lanetledi. Bu yüzden pek azı hariç iman etmezler (Nisa,4/46).

Kur'an'ın Yahudi toplumuna yönelik eleştirileri, yalnızca belirli bir tarihsel kesit ile sınırlı tutulamaz. Aksine, bu eleştirilerin “tekerrür eden” bir yapıda olduğu vurgusu yapılır. Söz konusu tenkitlerin güncel ve evrensel bir geçerliliği olduğuna işaret edilir. Burada temel belirleyici unsur, bireysel suçun ötesine geçen “paylaşılmış bir zihniyet” olgusudur.

Kolektif zihniyet, tarihsel süreçte bir nesilden diğerine aktarılan bir nevi ‘kültürel yazılımdır’. Bu yazılım, ‘program hatası’ olarak nitelendirilebilecek karakteristik zaafı bünyesinde barındırır. Bu bağlamda mesele, sonraki nesillerin atalarının işlediği hatalardan doğrudan sorumlu tutulması değil; genetik veya eğitim yoluyla aktarılan bir davranış kodudur. Paylaşılan algıların kuşaklar boyu sürdürülmesi, bireysel bir hatadan ziyade kronik bir sapmadır. Yazılımın temel parametreleri revize edilmediği sürece, aynı karakteristik zaafın tarihsel süreçte tekrarlanması kaçınılmazdır. Dolayısıyla Kur'an'ın eleştirileri, sadece bireysel vaka incelemeleri değil, bu ‘program hatasına’ yönelik teolojik ve sosyolojik bir teşhistir.

Polemik literatüründe teolojik ve felsefi argümanların yerini, muhatabı itibarsızlaştırmaya yönelik söylemsel stratejilerin aldığı görülmektedir; bu durum Yahudi-İslam tartışmalarında Hz. Peygamber'in tarihsel geçmişine ve şahsına yönelik sistematik bir saldırı düzlemi oluşturmuştur. Bu bağlamda, Hz. Peygamber'in hayatındaki çobanlık gibi mesleki pratiklerin küçümsenerek “çoban” ifadesiyle sınıfsal bir yaftaya dönüştürülmesi ve bedensel kusurlara atıfta bulunan “Arur” gibi kavramların kullanılması, rasyonel bir tartışma zemininden ziyade karakter suikastı odaklı bir retorik varlığına işaret eder. Yahudi zihniyetinin bu tür polemiklerde sergilediği bir diğer temel izlek ise, İslami kavramların ses benzerlikleri üzerinden manipüle edilmesidir; özellikle “Resul” kavramının fonetik olarak “pesul” (kusurlu/değersiz) ifadesine dönüştürülerek yeniden kodlanması, dilin bir hakaret ve ötekileştirme aracı olarak nasıl araçsallaştırıldığı somut bir örneğidir.

Bu kültürel eğilim, tartışılanı ciddiye almamak ve grup içi aidiyeti güçlendirmek adına başvurulan bir strateji olup, esasen tarih boyunca bir “ikincil ajanda” ile hareket eden kapalı toplum yapısının, entelektüel rekabeti dışlayarak karşı tarafı terminolojik bir saldırı ile etkisiz kılma çabası olarak okunmalıdır. Konuya ilişkin bir başka örnek, Bakara suresi 58. ayette “hitta” ifadesini “hinta” ile değiştirdiklerine ilişkin kültürel defonun

“*Salamun alekum*” yerine “*samun aleykum*”³ şeklindeki söyleyişte devam ettiği görülür. Ayette dikkat çekilen de onların bu kültürel defoları ve sorunlu zihniyetleridir. Vahiy sonrası dönemde de onların bu zihniyet sorunları değişen sahne aparatlarına karşın varlığını sürdürmüştür.

Kuranda verilen metinler bütünlüklü bir tema olarak Müslümanların, tevhid konusundaki inançlarından dolayı, Medineli Yahudilerin, Kur’an’ın mesajını kabul edeceklerini ummuşlardı. Ancak onların bu iyimser beklentileri gerçekleşmediği gibi Hz. Peygamber ve İslam öğretilerine karşı sertlik derecesinin arttığı görülür. Peygamber sonrası dönemde onların bu algılarının bir zihniyet meselesi olduğunu bilmeyen kimi Müslüman liderler, Arap yarımadası dışındaki Yahudilerin, Kur’an vahyine karşı daha farklı bir tavır sergileyeceklerini varsaymış, fakat tarih bu varsayımdaki liderlerin yanıldıklarını göstermiştir. Bu beklentinin bir gereği olarak, Roma döneminde Yahudi’den arındırılmış Kudüs’e Hz. Ömer, Filistin’in fethi sırasında yetmiş Yahudi aileyi yerleştirme emri vermiştir.

“Ahitlerini bozdukları, verdikleri sözden döndükleri için Yahudileri lanet ettik, onlara ve kalplerini katılaştırdık. Onlar, sözlerin yerini ve bağlamalarını değiştirirler, bu yüzden de onlara akıllarından çıkarmamaları emredilen şeylerin çoğunu onlar unutmuşlardır. Dolayısıyla kendilerine verilen öğüttten bir hisse de almazlar. Pek azı müstesna daima onların hainliklerini duyarsın. Fakat yine de sen onları başışla ve geç... Şüphe yok ki Allah, iyilik edenleri sever (Maide, 5/13).

Vahyin anlatısı içerisinde, onların iflah olmaz sadakatsizlikleri, sadece bir kişilik sorunu olarak değil bir yazılım sorunu olarak zihniyet meselesidir. Bu durum onların kalplerinin katılaşmasının gerekçesi olarak anlatılır. Kur’an’da sözü edilen şey; onlarda yerleşen zihniyet, söz verip yerine getirmek değil getirmemektir. Bir “karakter” sorunu olarak onlarda yerleşir. Kendilerine yollarını bulmak, hatalarından dönmek için öğretilen kilometre taşları mesabesindeki öğütleri de kavramları bağlamlarından koparma alışkanlıkları sebebiyle bir aparat olarak kullanamamaktadırlar. Onların kelimeleri, fonetik benzerleriyle değiştirerek eyleme alışkanlıkları yüzünden hatırlamaları gereken ilkeleri de unutmuşlardır. Bu yüzden de, onlar öğüt alıp geri de dönmezler... Sözlerinden dönme eğilimlerinin bir gereği olarak onlar, ittifaklarına da sadakat göstermez, eş zamanlı olarak hem sizinle hem de karşınızdakilerle ittifak yaparlar. Onların ittifaklarına güvenmeyin zira onlar, çift taraflı çalışırlar telkininde bulunur.

³ Bir grup Yahudi Peygamber Efendimize geldi ve “*essamu aleykum*” diyerek selam verdiklerin de Hz. Peygamber, “*aleykumu’s-Selâm*” demek yerine; “*ve aleykum*” diyerek karşılık vererek, onların bu metinle oynama alışkanlıkları farkında olduğunu ima eder. Selam, *silm*, *selamet*, *esenlik* anlamında aynı köken ve aynı manalara gelmektedir. İslam da aynı köken ve aynı manalara karşılık gelmektedir. “*Es-samü*” ise bütünüyle İbranice dilinden söylenilmiş ölüm üzerine olsun anlamında sinsi bir edayla Yahudiler tarafından Peygamberimize karşı kullanılmıştır. “*Essamu*” ise bütünüyle İbranice dilinde söylenilmiş “*ölüm üzerine olsun*” anlamına gelir.

ZİHNİYETİN HAKİKATİ PERDELEMESİ: YAHUDİ KRONİKLERİNDE İSLAM TASAVVURU VE POST-TRUTH PARADİGMASI

Bu zihniyetin ayırt edici vasfı normlar skalasındaki farklılıktır. Maltalı Yahudi taciri, bize bir “Yahudi'nin doğrusu ve yanlışsı yoktur, faydası ve zararı vardır” ilkesini güçlü bir biçimde öğretir (Marlowe, 2016). XVI yüzyıla ait bu metin, bir tiyatro eseri olarak batıda, Yahudi geleneğinin sunduğu verilerle ortalama bir Yahudi tipolojisine ulaşılmıştır. Bu tarihten sonra da batı, güven vermeyen bu tipe karşı sürekli müteyakkız olunmuştur.

Antisemitizme giden yolda, bu Yahudi portresinin sunduğu veriler çerçevesinde, batının Yahudi zihniyetini ve geleneğini okuduğunu varsaymak icap eder. Bu yönüyle antisemitizm, “bir maruz kalma değil bir birlikte inşa sürecidir”. Bugün değilse bile gelecekte insanlık bu kıyımın gerekçelerini daha soğukkanlı ve daha derinlikli görme fırsatı yakaladığında Yahudi zihniyetinin, bu katliamın tetikleyici unsuru olduğu muhtemelen görülecektir.

3.1. Hz. Peygamberin Nübüvvetinin Ehl-i Kitap Tarafından Bilinmesinin Doğurduğu Sonuçlar

Kur'an-ı Kerim'de, *ehl-i kitap* içinde hakikati kabul edenlerin var olduğu, onlardan bazılarının Hz. Peygamberi kabul edebilecek zihinsel ve bilişsel donanıma sahip olduğunu söyler. Hatta onunla aynı hakikati savunanların da kitap ehli bu gruplar içinde bulunduğu ifade edilir (A'raf 7/59). Fakat bilişsel olmayan, psişik bazı nedenlerden dolayı onların, Kur'an'da açıkça ifade edilmeyen bir sebeple, Hz. Peygambere iman etmedikleri de yine Kur'an'da ifade edilir (Bakara, 2/143-147).

Bilmenin imanın gerek şartı olduğu, fakat yeter şartı olmadığını bilmemize imkân veren bu durum, önemli bir teolojik açmazdır. İmanın olmazsa olmaz, ihmal edilip ötelenemez başka parametreleri ve bileşenleri olduğunu da görmemize olanak tanır.

Kur'an'da, Medine'deki Yahudilerin büyük çoğunluğunun yeni dini kabul etmeyi kesinlikle reddettiğine, ancak az bir kısmının Hz. Muhammed'i peygamber olarak tanıdığına dair ayetler yer almaktadır. Bu bilgi, tecrübi veya beşeri bir gözlemlerle elde edilebilecek bir veri değil; aksine, ancak Allah'ın bildirmesiyle muhatapları tarafından doğrulanabilecek ilahi bir tespittir. Karşılaştırmalı okumalar, bu reddedişin temelinde yatan zihniyeti anlamamıza imkân tanır. Yahudi geleneğine dair metinler incelendiğinde, söz konusu zihniyet probleminin kökenleri belirginleşmektedir. Dönemin tanıkları için bu zihniyeti bütünüyle kavramak veya ispatlamak imkânsız olsa da, sonraki yüzyıllarda bu gelenekten gelenlerin kendi beyanları, konuya dair bütünlüklü bir tablo oluşturmamıza olanak sağlamaktadır. Çalışmamızın bu aşamasında, Kur'an'ın Yahudilere yönelik bu iddiasını, Yahudi kroniklerindeki izleri üzerinden takip ederek doğrulamayı hedefliyoruz. Zira bu Kur'anî ifade, zaman zaman gerçekleşen ihtidalar (din değiştirmeler) göz ardı edilerek, taraflı yaklaşımlarla bir “Kur'an yanılığısı” olarak sunulabilmektedir. Bu çalışma, söz konusu iddiaların tarihsel ve teolojik temellerini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

3.2. Müslümanların Arap Yarımadası Dışında Yahudi Toplumla Karşılaşmaları ve Bunun Taraflar Açısından Sonuçları

Kur'an'ın Yahudi zihniyeti eleştirisi, S. D. Goitein tarafından da farkına varılmış, fakat onun yaklaşımına göre bu Yahudî zihniyeti olarak görülmek yerine, lokal Karaî zihniyeti olarak görülmesi daha dorudur (Goitein, 2004, 78).

Yahudi toplumun Medine deneyimi sonrasında süreçte İslam'ın vadettikleri açısından Müslümanlar ile ittifak etmeleri tarihsel ve kültürel şartlar açısına rasyonel görünmekteydi. Zira İslam fetihleri, çeşitli açılardan Yahudilerin lehlerinedir. Müslümanların bölgeye gelmeleri pek çok açıdan onların durumlarında bir iyileşmeyi sonuç vermiştir.

Müslümanların bölgeye gelmeleri öncelikle, Bizans- Pers sarkacından çıkıp ya biri ya ötekisi ikileminden çıkmak demektir. Yeni bir denklem kurmak bu süreçten sonra mümkün olabilmiştir. İlişkileri daha güçlü bir noktaya taşıyan ise ikon yıkıcılığı karşısında tasvirici Hristiyanlığa karşı, Müslüman ve Yahudiler tavır birliği içinde olmuşlardır (Avcı, 2003, 151-176).

Heraclius'un ülkesindeki tüm Yahudileri vaftiz ettirme kararı, astrolojide ülkesinin sünnetli ırklar tarafından ziyan edileceği şeklindeki bir kehanet sebebiyledir. Böylece Bizans sınırları içindeki tüm Yahudilerin vaftiz ettirilmesi kararı alır. Müslüman ordular Şam -Filistin bölgesinde görülmeleri Yahudi toplumunu bu uygulamadan kurtarmıştır. Onlar da kendilerine bir kurtarıcı olarak Müslümanları, Allah'ın gönderdiğini düşünmüşlerdir (Khan, 2006,76). Yahudi cemaati için ifade ettiği anlam, onların İslam öğretilerine karşı tutumunda önemli oranda belirleyici olmuştur (Hoyland, 1997,55- 61). Bizans'ın bölgedeki ayrımcı tutumu sebebiyle Hristiyanların Hz. Peygamberi *Antichrist* olarak görürken (Bronwen, 2013, 215-228), Yahudilerin Müslümanların gelişini olumlu karşıladığını, Hz. Peygamberi beklenen mehdi kabul ederek onları sahiplendiğini gösteren metinler mevcuttur (Casey, 2013, 229-244).

Roma ile Yahudi toplumunun Hz. İsa öncesi yaşadıkları tatsız geçmişe ek olarak, Hz. İsa ile Yahudi toplumun ortak geçmişleri, Hristiyanlığı resmi dini olarak kabul eden Bizans açısından Yahudiler şaibeli bir toplumdur. Öte yandan onları kilise nezdinde "*tanrı katilleri*" olarak görülmeleri de Hz. İsa ile olan ortak geçmişleri sebebiyledir. Yahudiler, tüm bu nedenlerden dolayı kilise tarafından, dışlanmış bir topluluk statüsündeyken; İslam fetihleri ile birlikte özel statüye sahip tebea konumuna erişmiştir. Çünkü İslam hukuku Yahudilerle Hristiyanlar arasında herhangi bir ayırım yapmamış, ehl-i kitap olarak hukuki bir statüye sahip kabul etmiştir. 614 yılında, Bizans idaresindeyken, Pers imparatorluğuyla anlaşarak şehrin kapısını Perslere açmaları, Bizans'ın yenilgisini getirmişti. Daha sonraki süreçte Bizans yeniden bölgeyi ele geçirmiş ihanetleri sebebiyle Yahudi toplumu suçüstü yakalanmıştır. Bu durumdan dolayı Bizans'ın Yahudi toplumuna

ZİHNİYETİN HAKİKATİ PERDELEMESİ: YAHUDİ KRONİKLERİNDE İSLAM TASAVVURU VE POST-TRUTH PARADİGMASI

yaklaşımı pozitif değildir (Khan, 2006, 74). İslam'ın onlara tanıdığı bu statü Bizans idaresi tarafından özellikle Yahudiler için planlanan şartlardan çok daha pozitif.

Sasanî ve Bizans imparatorlarının alt edilmeleriyle neticelenen değişimle, Yahudi halkının Mesih! inancı yeniden canlanmış onlar için yeni ümitler doğmuştu. Mesela Grek apolojetik edebiyatındaki bir kayda göre; Bizans yönetimi tarafından bir kehanet gereği Yahudilerin vaftiz ettirilmesi⁴ yönünde karar alındığı bir zaman aralığında bölgeye gelen Müslümanlar, Yahudiler tarafından “kurtarıcı” olarak görülmesini gerektirmiştir. Bu yüzden Yahudi toplum Müslüman fetihleri coşkuyla karşılanmıştır. Onların, bu süreçte İslam Peygamber'ini beklenen mehdi olarak kabule hazır oldukları bile aktarılmıştır.

Hıristiyan-Yahudi polemikleri çerçevesinde gündeme gelen ve Hz. İsa'nın kehanette bulunduğu; geleceğini söylediği Mesih'in, Serasen (İsmailî) Araplar arasından çıktığını ve cennetin anahtarlarını elinde tuttuğunu ifade eden bu metin, literatürde *Doctrina Jacobi* olarak bilinir (Sean, 2014, 243–265). Sonraki dönemlerde de fetihlerin gerçekleştiği her yerde, özellikle de Filistin, Suriye ve İspanya' da, Yahudilerin Müslüman fatihlere destek vermeleri ve onlar tarafından da müttefik kabul edilmeleri şaşırtıcı gelmemelidir (Goitein, 2004, 92). Onların bu yaklaşımlarının görünürdeki nedeni, Yahudiler onu, Yahudilerden başka millet(ler)e (gentiles) gönderilmiş bir peygamber olarak tanımalarıdır. Bu algı ile kendilerini bu çağrıdan vareste kılmış ve onu Allah tarafından gönderilmiş olduğunu kabul etmelerine karşın, ona iman etmeleri gerekmediği kanaatine ulaşmışlardı.

Mesaja karşı bireyi ve toplumu duyarsızlaştırmayı başaran bu algı, İslam vahyine karşı bir Yahudi sağırlığını gündeme getirmiştir denilebilir. Hz. Muhammed'in Araplara olan daveti, Emevilerin geç dönemlerine ait neşredilmiş bir Yahudi vesikasında, İslam davetine ilişkin olarak; *gerçek bir din ve Allah'ın merhametinin bir nişanesi* olarak tasvir edilmiştir (Goitein, 2004, 93). İnsan böyle bir durumla karşılaşınca; “peki ama bu kanaatte bulunan birinin neden gerçek ve merhametin gereği” olan bu dine iman etmediğini sormadan edemiyor. Bu sahne onların ötekine karşı kibirli bir tutum sergilemesini izah ettiği gibi, neden kendilerini onlardan üstün gördüğünü de açıklar.

Medine'deki Yahudi toplumunun durumunu, birbirini tahrik eden ve bu yüzden inatlaşan yapılar şeklinde psikolojik bir yorum yapmayı mümkün kılar. Biri çıkıp Medine'deki durumu bu açıdan rasyonelleştirmek isterse bu analiz gayet makul kabul edilebilir. Fakat

⁴ Dönemin Bizans imparatoru Astrolojik bir kehanette, ülkesinin sünnetli ırklar tarafından ziyan edileceği şeklindeki bir kehanet sebebiyle, böyle bir karar aldığı ifade edilir. Müslümanların sünnetli olduğunu bilmeyen imparator, Bizans sınırları içindeki sünnetli olan bir halk olarak tüm Yahudilerin vaftiz ettirilmesi kararını alır. Konuya ilişkin bilgi 658'de latince yazılmış orijinal bir belgeden alınmış olduğu ifade edilir (Khan, 2006,76). İsmailoğulları'ndan biri tarafından kaldırılacağı' şeklindeki bir kehanet ise, XIV. asırda kaleme alınan Samiri kronikte dile getirilmiş olduğu söylenmiştir (Arslantaş, 2011, 166).

sonraki dönemde konuya ilişkin yorumlar, meselenin kronik ve hatta trajik bir zihniyet problemi olduğunu ortaya koyar.

Goitein, Medine'deki Yahudi toplumunun Hz. Peygambere karşı tutumunu analiz ettiği bir metinde durumu, Yahudilikteki ortodokslik ile ayrılıkçı hareketler arasındaki iç çekişmelerde aramak gerektiğini düşünür (Goitein, 2004, 93).

Taraflar arasında metinlere ilişkin değerlendirme farkları da yorum farkını getirmiştir denilebilir. Onlar Hz. Peygamberin Tevrat'taki anlatıyla çelişen Kur'an anlatısını, Tevrat'ın tahrifi olarak değil, peygamberin gafı/yanılgısı olarak değerlendiriyor ve Hz. Peygamberi alaya alıyorlardı. Günümüzde vahiy metinleri arasındaki mutabakat (uyum)ın bir etkileşim ile yorumlamanın doğal olması gibi, vahyin indiği ortamda ise meselenin anlaşılmasında bir başka savunma psikozu devrededir ve bu hidayete ulaşmanın önünde set olmaktadır.

4. Müslümanların Yönetimi Altında Yahudi Toplumu

İslam toplumunda her zaman ve her yerde Yahudi toplumunun, haklarını kullandıkları, onlara "hiçbir" baskı yapılmadığını söylemeye imkân yoktur. Yerleşik iradenin zayıfladığı, kriz dönemlerinde hakların askıya alındığına rastlanmıştır. Farklı yer ve zamanlarda münferid kanundışı uygulamalar da yapılmış olabilir.

Ehl-i Kitab özelinde Müslüman algıya göre, onlarla evlenilebilir onların kestikleri yenilebilir. Bu ilke bizatihi onların varlığını ilkesel ölçekte garanti altına alır. Zira bu bir hukuki norm, ancak varlıkları korunmuşsa anlamlıdır. Müslüman gelenekte ehl-i kitab, hukukları ilkesel olarak korunmuş bir zümre ve topluktur. Yahudiler bu zümrenin en seçkin üyeleri olarak her asırda Müslümanlar nezdinde itibar görmüş, hukukları korunmuştur. Taşralarda zaman zaman bu hakları çiğnenmiş ve haksızlığa uğramışlardır ve bunlar tespit edilmiştir (Goitein, 2004, 91-122).

1839 yılında İran'ın kuzeydoğusunda Yahudi cemaatinin kimi üyeleri, fanatik bir grubun kendilerini linç etmesini engellemek için İslam'ı kabul etmek zorunda kalmıştı. Sembolik ve hatta göstermelik bu ihtidaya karşın, bu cemaat hiçbir zaman Müslüman olmadı. Görünüşte Müslümanlaşmış olsalar da gizliden gizliye eski inançlarını sürdürmüş, fırsatını buldukları bir ortamda ise kendi doğal ortamlarına dönmek istemişlerdir. Onların sürdürdükleri bu ilginç çift inançlı hayatları, çalışmalara konu olmuş, akademik mecralarda ele alınıp işlenmiştir (Fischel, 1949, 28-33). Zoraki mühtedi bu topluluk, sosyal baskılardan kurtulmak için, İslam'ın kiblesine dönüş görüntüsü verse bile asla, Yahudi inancından tavizde bulunmamışlardır. Onlar, hacca diye çıktıkları yolculuklarını Kudus'te nihayete erdiriyorlardı. Fırsatını buldukları bir zaman diliminde ise Filistin'e yerleşiyorlardı.

ZİHNİYETİN HAKİKATİ PERDELEMESİ: YAHUDİ KRONİKLERİNDE İSLAM TASAVVURU VE POST-TRUTH PARADİGMASI

Bir diğer örnekte Fatimî Yönetimi altında bir dönem haklarından daha fazlası da verilen Yahudi toplumu, yine aynı devletin yönetimi altında bütün haklarının ellerinden alındığı yedi yıllık bir süreci de yaşamışlardır (Goitein, 2004,116,118).

Her iki uygulamayı da İslam hukuku nazarında kanunsuz uygulama olarak kaydetmek icap eder. Zira bir zümreye kanunların tanıdığından daha fazlasını vermek, toplumun geri kalanına karşı zulüm olduğu gibi, söz konusu zümreyi temel hak ve hürriyetlerinden alıkoymak da kendilerine haksızlıktır. Kanunların yönetimine razı olmak yerine idarecinin inisiyatif ve halet- i ruhiyesinin etkin olduğu yapılarda bu tür sapmalar doğaldır.⁵ Kaldı ki bu uygulama Yahudilerle sınırlı kalmamış, gayrimüslim unsurların diğerlerine de uygulanmıştır.⁶

Fatimi devletindeki bütün kiliselerin yıkılması, menkül ve gayr-i menkullerinin müsadere edilmesi emredilmişti. Hıristiyanlara Bizans veya Habeşistan'a gitmek üzere ülkeyi hemen terk etmeleri emredildi. Ancak, çoğu Hıristiyan, Müslüman olmayı tercih etti. İhtidaların kaydedildiği devlet dairesinde öyle bir yığılma oldu ki, izdihamdan dolayı ayaklar altında kalıp ezilen Müslüman adaylar bile olmuştu (Goitein, 2004,117).

XV. yüzyılda sertleşen tavırlar ve azalan toleransların nedeni olarak Goitein, “ bu dönemler Müslümanların İspanya ve diğer Hıristiyan memleketlerden sürüldükleri dönemlerdir” (Goitein, 2004,120) diyerek analiz eder. Ona göre, Müslümanlara gayri Müslimlerin tavırlarının sertleştiği dönemlerde, sertliği gösteren toplumsal sınıflara karşı da Müslüman dünyada münferit olsa bile sertliklere rastlamak daha olasıdır. Buna göre toplumun dışı doğru büyüdüğü zaman dilimlerinde sosyoloji ve idare daha toleranslı olmuş, iç bükey olduğu ve küçüldüğü tarih aralığında daha baskıcı olunmuştur.

⁵ Goitein, bu uygulama farklılaşmasını analiz sadedinde dönemin Fatimi yöneticisinin delirdiğinin tarihen sabit olduğunu söyler (Goitein, 2004, 117).

⁶ Bizim baktığımız açıdan iyi ki de böyle olmuştur, zira sadece Yahudilere uygulanmış olması sadece bir zümreyi ve toplumun bir kesimini ötekileştirerek hedef göstermiş olurdu, fakat böyle olunca, bir zihniyet sorunu olarak değil, kendinden olanların dışındakilerin tümüne yönelmiş bir öfke olarak görmek olası olur. Bu köşeli ve keskin örneklerle karşı bile Müslüman dünyada inanç temelli Yahudi- Hristiyan düşmanlığı olmadığı gibi, ırk temelli anti semitik bir tutum da var olma imkânı yakalayamamıştır. Fakat bu noktada, kanunların değil keyfi bireysel inisiyatiflerin Müslüman dünyanın tarihinin bir parçası olduğunu da bir analiz olarak tespit etmek icap eder. Goitein, Müslüman dünyada kanunsuz ve keyfi uygulamaların yaygınlığını ifade sadedinde, “*Halife Hakim vakası, İslam hukuku altında yaşayan ikinci sınıf vatandaşların konumunun, en liberal idare zamanlarında bile ne kadar nazik bir durum arz ettiğini göstermesi açısından önemlidir*” değerlendirmesi yapar (Goitein, 2004, 118).

5. Yahudilerin İslam Algıları Bir Kültür Okuması Olarak, Yahudi Kronikleri ve Yahudi Zihniyetinin Bu kroniklere Yansıma Biçimi

Bu çalışma, Yahudi geleneğinin “öteki”yi anlama ve kendisiyle ilişkilendirme parametrelerini, 17. yüzyıl İtalya’sında kaleme alınmış meçhul bir Yahudi kroniği üzerinden incelemektedir. Çalışmanın temel amacı, metnin tarihi gerçekliğinden ziyade, olaylara karşı takındığı tutumun Yahudi geleneği üzerinden bir “Yahudi zihniyeti” okuması yapmaktır. Bu bağlamda metin, bir Yahudi’nin penceresinden ötekinin nasıl kurgulandığını anlamak için bir veri kaynağı olarak ele alınmıştır.

İnceleme için temel alınan metin, 17. yüzyıl İtalya’sında yazılmış meçhul bir Yahudi kroniğidir. Metin, İsrailoğullarının yaşadığı sürgünleri ilahi bir musibet olarak kurgular ve bu durumu Kur’an’ın İsra Suresi’nde (17/4-7) ifade edilen “bozgunculuk ve azgınlık” gerekçeleriyle şaşırtıcı bir paralellik içinde açıklar. Ancak yazarın bu teolojik okuması İslami kaynaklardan bağımsız olarak, içsel bir Yahudi kaynaklarıyla temellendirilmiştir.

İlk kez 1929 yılında Cohen Boaz tarafından Fransızca ve İbranice olarak yayımlanmış olan kronik (Boaz, 1929, 1-17), önce Nuh Arslantaş’ın kapsamlı araştırmasının bir parçası olarak (Arslantaş, 2011, 269-279), daha sonra ise Yasin Meral tarafından tahkik ve tercümesindeki kusurlar gerekçe gösterilerek yeniden yayımlanmıştır (Anonim, 2012, 1-21).

Çalışmamızda, Yahudi zihniyetine dair bir veri kaynağı olarak Yasin Meral’in “Hz. Muhammed’e Dair Bir Yahudi Efsanesi: Ma’ase Mahmat Adlı Risalenin Yeniden Tahkik ve Tercümesi” başlığıyla yayımladığı nüsha esas alınacaktır.

Yehuda kralı Sidkiya, kendi döneminde Rabb’in gözündeki kötü olanı yaptı. Tanrı da onların üzerine, kendisine karşı gelmelerinden dolayı, Kildanilerin kralını gönderdi; o da onları Babil’e sürdü.⁷ Hatalarına yenilerini eklediler ve Tanrı, onlara Peygamber Yehezkiel’i gönderdi. Fakat onun sözünü de dinlemeyip iyice inatlaştılar ve atalarından daha fazla kötülük yaptılar. Peygamber onları uyardı ve onlara “Tanrı’nız olan Rabb’e dönün ki artık hiçbir şeye hevesimiz kalmadı diyeceğimiz günler gelmesin!”⁸ dedi. Tanrı’nın Peygamber Hoşea aracılığıyla bildirdiği “Onların ceza (yoklama) günleri geldi, hesap günleri çattı. İsrail bilsin ki, suçunuzun çokluğundan, düşmanlığınızın büyüklüğü yüzünden, ‘Peygamber aptal, ruhânî insan deli sayıldı’ sözleri gerçekleşecek dedi.” Yehezkiel onlara azap günlerini son nesle kadar aktarılsın diye anlattı. Onlar bu sözü akıllarında tuttular fakat İsrail’in Tanrısı’ndan daha da uzaklaşarak beş yüz on sene daha da beter işler

⁷ Burada sözü edilen, Yahudilerin 6. Yüzyıldaki Babil sürgünüdür. Zira Hezekiel peygamberin gönderildiği zaman dilimi, bu sürgüne denk gelir. Hezekiel Kitabı, bu sürgün sırasında yazılmıştır. İçinde hem Kudüs’ün yıkımıyla ilgili kehanetler hem de gelecekteki umut ve “yeni tapınak” vizyonu vardır.

⁸ “Eğer artık yaşamak bile istemiyoruz, böyle kötü şartlarda yaşamaktansa ölüm daha iyidir diyeceğiniz kötü günlerin gelip çatmasını istemiyorsanız o zaman Rabb’e dönün ve emirlerini yerine getirin.” Bkz. Vaiz, 12:1.

ZİHNİYETİN HAKİKATİ PERDELEMESİ: YAHUDİ KRONİKLERİNDE İSLAM TASAVVURU VE POST-TRUTH PARADİGMASI

yaptılar ve sonunda Tanrı'ya yalvardılar, çünkü artık sürgün onların üzerine iyice ağır gelmekteydi.

O günlerde İsrail bilginlerinden aktarlık yapan tüccar bir adam vardı. Konuştuğunda Tanrı'nın adamı gibi konuşurdu, rüya anlatıldığında hemen tabir eder, herkes de onu dinlerdi. Günün birinde güneş doğduğu sırada adamın biri kapısının eşiğinde dikilerek ona "Bir rüya gördüm, bu rüyayı tabir edecek kimse yok, bu yüzden sana geldim" dedi. O da ona "Anlat bakalım, çünkü tabir-tevil Tanrı'dan" dedi. Adam, "Rüyamın orta kısmının sonunda⁹ kendimi büyük bir ormanın içinde ayakta duruyor vaziyette gördüm. Birden sağımı solumu yabancı otlar kapladı. Baktım ki sol elimin ayasında bir badem ağacı büyüyor. Bu ağacın on iki gövdesi, on iki dalı ve bol yaprakları vardı, fakat kökleri kısaydı. Bütün kuşlar ve kanatlı hayvanlar ona bir sürü yuva yaptılar. Ağacın altında ise yeryüzünün bütün hayvanları çökmüş vaziyette duruyorlardı. Heyecanlandım ve şaşkınlıkla 'Bu kadar büyük bir ağırlığı avucum nasıl kaldırdı?' dedim. Yine rüyamda [bu ağacın] elimin ayasında sekiz gün on sekiz saat boyunca kaldığını gördüm. Sağ elimle sol elim bu süre boyunca savaştı ve sonunda bu günler bitti ve gökten Tanrı'nın ateşi düşerek eli ve içindeki her şeyi yedi. Böylece sağ elim sol elimle galip geldi. Şaşırdım ve uyandım. İşte rüya bu! Çok korktum ve bu rüyanın açıklamasını çok merak ettiğim için gelip sana anlattım." [Rüyayı tabir edecek] Adam, rüyayı dinler dinlemez korktu ve titredi. İçinden "Eyvahlar olsun bize ki azap günleri ve 'Hiçbir şeye hevesimiz kalmadı artık!' diyeceğimiz günler geldi" dedi. Prense¹⁰ "Bu çok büyük bir şey, şimdi sen yedi gün bekle, Tanrı'nın sana bildireceğini sana anlatacağım" dedi. Adam da oradan ayrıлып gitti. [Rüya tabircisi] Yahudi adam kendini eve attı ve kapıyı kapattı. Ardından da sinagoga gitti. Tarşış'te¹¹

⁹ Yani uyku saatini üç bölüme ayırdığında orta dilimin sona yakın yerinde.

¹⁰ Rüüyayı gören adama

¹¹ Tarşış kelimesi Tanah'ta I. Krallar, 10:22; Mezmurlar, 72:10; İşaya, 23:6; 66:19, Yunus, 1:3. Ayrıca Yaratılış, 10:4'te şahıs ismi olarak geçmektedir. Öncelikle buradaki niyetimiz, asla anlatımın gerçek olduğu iddiasında bulunmak olmayıp, metin üzerinde çalıştığımız bildiğimiz üç bilim adamının da metnin kurmaca olduğu yönündeki kanaatlerine karşın, metnin romantik olduğu ve mitolojik unsurlar taşıdığına dayalı bir kanaatle, benim de kurmaca olduğuna ilişkin bir kanaatim olduğunu söylemeliyim. Gerek Arslantaş, gerekse Meral, metinde verilen Tarşış yahut Tarsus'u bu gün Mersin ilimiz sınırları içindeki ilçenin olmasını muhtemel görürler. Diğer muhtemel seçenek ise Suriye'nin Akdeniz kıyısındaki Tartus şehridir. Hz. Peygamberin siyerinde onun her hangi bir zaman diliminde Tarsusta bulunduğu dair bir veriye sahip değiliz. Geriye kalan seçenek, Baharatçı âlimin bulunduğu yerden ayrılarak, Tarsus'a geldiği ihtimalidir. Bu daha makul bir durum, zira metnin sonraki bölümünde yeni gelen peygamberin İsrailoğullarına zarar vermesini engellemek için seçilen on kişinin, onun tarafından bilinmemesi icap eder. Oysa sözü edilen zaman diliminde kalabalık olmayan şehirlerde insanlar birbirlerini büyük oranda tanırlardı. Buna göre Yahudi âlimin bu planlamayı yapmak için Hz. Peygamberin muhatap olmadığı, onun bilemediği insanların bulunduğu bir bölgeye gittiği varsayılabilir. Geri kalan bir başka seçenek, Mekke ile Tarsus arasındaki mesafenin kaç günlük yol olduğudur. Bu günün şartlarında 2972 km. Bu yüzden zor bir ihtimal. Bir diğer varsayım, zahirecinin Mekke'de ikamet ettiği ihtimalidir. Hz. Peygamber seyahatte olduğu bir zaman diliminde Mesela Şam'da olduğu bir zaman diliminde tanıdığı Şam esnafından bir Yahudi zahireci olsun, bu günkü şartlarda Google Maps'a göre 138 saatte yaya kat' edilebilir bir yoldur. Bunu düşünmemizi gerektiren neden, Rüüyayı gören şahsın, Rüüyayı yorumlatacak kimseyi bulamadım, bu yüzden sana geldim yönündeki serzeniştir (Anonim, 2012, 1-21). Onun ana vatani olan Mekke'de olmama ihtimalini bu yüzden olası görüyoruz. Rüya yorumcusunun beklenilenden daha uzun bir zaman ortadan kaybolduğunu düşünmemizi

bulunan kohenleri, Levilileri ve yaklaşık on bin kadar insanı sinagoga topladı. Rüya tabircisi adam ağladı ve çula sarınıp kül döktü.¹² Beldenin insanları ona “Bugün sana ne oldu böyle?” diye sordular. O da onlara “Oruç için bir gün belirleyin, özel bir toplantı yapın ve Tanrı’ya yakarın, çünkü Yehezkiel’in Hoşea’nın adıyla önceden bildirerek ‘Onların ceza (yoklama) günleri geldi, hesap günleri çattı. İsrail bilsin ki peygamber aptal, ruhânî insan deli sayıldı. Ne yapacaksınız dinî bayramlarda, Rabbin bayram gününde?’¹³ dediği günler geldi çattı” dedi. [Rüya tabircisi] Adam, adamın anlattığı rüyayı nakletti ve onlara [şöyle dedi:] “[Rüyanın] tabiri şöyle: bu rüyayı gören adam, ateşin elinin ayasında kaldığı gün sayısı gibi yaklaşık dokuz yüz yıl hüküm sürecek. On iki gövde İsmail’in (Müslümanların) on iki kralıdır. On iki dal ise Ketura oğullarıdır.¹⁴ Hayvanlar ise ‘Sen,

gerektiren neden de rüyayı görenin defalarca onu aradığını ima eden, *uzun zamandır sana bakıyor ama göremiyordum* şeklindeki vurgudur. Şayet yer Mekke ya da Rüyayı görenin tanıdığı bir başka yer olsa, komşularına sorarak evine ulaşmayı denemesi beklenirdi. Bu durumda Tarsus olası gerçek ve makul bir belde hüviyeti kazanır. Bu varsayımı bir de sözü edilen zaman diliminde Tarsus’un Yahudi cemaatinin nüfusa da bakmak gerekir. Hristiyan geleneğin öncü lideri St. Pavlus Tarsuslu bir Yahudi idi. Onun demeçlerinden şehirde ne denli güçlü bir Yahudi yapılanması olduğunu görmek olasıdır (Resullerin İşleri, 9/28–30;18/2–3;21/39;22/3.). Bu şehirde Yahudi toplumunun güçlü ve hiyerarşide önemli bir yere sahip olduklarını ifade eder (Ramsay, 2000, 87-95). Arslantaş, Müslüman ve Yahudiler arasındaki ilişkileri incelediği çalışmasında Yahudiler arasındaki kanaatin XII. Yüzyıl öncesindeki bir zaman diliminde de Kur’an’daki şer’î hükümlerin Allah kaynaklı değil Yahudi şeriati kaynaklı olduğu şeklinde olduğuydu dedikten sonra; onların : XII. asırda yaşamış Samuel b. Yahya el-Mağribi’den, onun çağdaşı Yahudilerin de bu düşüncede olduklarını öğreniyoruz tespitini yapar. “ ... *Yahudilerin iddiasına göre Hz. Muhammed devlet sahibi olacağına dair rüyalar görmüş. Hz. Hatice adına Şam’a yaptığı ticari seferlerden birinde bu rüyalarını Yahudi din adamlarına anlatmış. Yahudi din adamları O’nun ileride devlet sahibi büyük bir insan olacağını anlamışlar. Yanına Abdullah b. Selam’ı vermişler. O’na Tevrat bilgisi ve Yahudi hukukunu aktaran Abdullah b. Selam imiş*” aktarımında bulunur (Arslantaş, 2011, 146). Benim buradaki çabam, şayet doğru ve gerçek bir metin olduğu varsayılsa bir yerleşim birimi olarak Tarsus’un olabileme imkân ve ihtimalidir. Metnin dokusu içinde Arapça bilen on haham vurgusu da bu Yahudi topluluğun, Arapça konuşulan coğrafyanın dışında olduğu yönünde bir kanaat uyandırır. Fakat Yahudi toplumun kapalı ve homojen olduğu bir ortamda da ekseriyetin kullandığı dili istendik derecede bilmemeleri de bana olası gelir. Fakat son tahlilde, sözü edilen Yahudi cemaatin Arap coğrafyası dışındaki bir Yahudi toplaması daha makuldür. Müslüman geleneğin Rüyayı nübüvvetin kırk altıdan bir cüzü olduğu yönündeki kabullerini düşündüğümüzde, öncü rüyalar, Hz. Peygamberi vahye hazırladığı, bunun ise uzun bir zaman dilimine yayıldığı söylenebilir. Dolayısıyla vahiyden birkaç yıl ya da ay içinde bunu arayabileceğimizi de mümkün kılar. Diğer yandan metin bir anlatı olarak kurgu olsa bile, öğretici bir doku olarak benim zihnimde oldukça sahil bir zemine oturuyor. Tarafların gösterdikleri tepki ve reflekslerde Tarihsel Muhammed ile Tarihsel Yahudi toplumu şablonuna oturduğunu söyleyebilirim. Zira kendisine vahiy geldiğinde de Hz. Peygamber deliriyor muyum yoksa endişesi yaşayarak, kendisine aklını yitirmediğini söyleyebilecek bir otorite aramış, bu yöndeki kaygısı *Varaka b. Nevfel* tarafından giderilmişti. Tarihsel beni İsrail zihniyetiyle de bu anlatı önemli oranda paralellik gösterir.

¹² Bkz. Ester, 4:1.Yani acı ve yası sembolize eden şeyler yaptı. Zira bu ifade, metin üzerinde çalışanlar tarafından *yas tutmak* şeklinde bir deyim olarak anlaşmıştır.

¹³ Hoşea, 9:5,7. Özel durumların özel ritüelleri gerektirdiği dinler açısından bilinen bir durumdur. Rüya tabircisi, kendisini bu duruma düşüren şeyin Yahudi toplumu adına duyduğu kaygı olduğu vurgusunu dile getirir. O bu tavrıyla toplumun tümünü kendi kaygısını paylaşmaya çağırıyor. Metnin ilerleyen bölümünde bunu başardığı da görülecektir.

¹⁴ Yaratılış, 25:1. Yahudi geleneğinde yaygın olan görüşe göre Ketura, Hz. İbrahim’in cariyesi Hacer’in diğer ismidir. Bu genel kabulün dışında, Ketura’nın Hacer’in diğer ismi olmadığını, Sara ve Hacer’in dışında Hz. İbrahim’in üçüncü eşi olduğunu iddia eden kaynaklar da mevcuttur. Hz. İbrahim’in Sare ve Hacer dışındaki

ZİHNİYETİN HAKİKATİ PERDELEMESİ: YAHUDİ KRONİKLERİNDE İSLAM TASAVVURU VE POST-TRUTH PARADİGMASI

Tanrı'nın peygamberisin, senin sözünü dinlemeyenler öldürülecek' diyerek ona iman edecek diğer milletlerdir. Şimdi gelin ona bir kurnazlık yapalım (bir oyun oynayalım) ve dilini karıştıralım, yemeğine zehir katalım,¹⁵ esenlik içinde gitmesin (ölmesin) ki İsrail evi için tökezleme taşı olmasın. Aranızdan bin kişiden birini seçerek bilgili, akıllı ve güçlü en iyi on adamı belirleyin. Bu adamlar kralın [rüya gören adamın] kapısından ayrılmayıp ona uzaktan tavsiyelerde bulunarak gün be gün onunla konuşsunlar. Onunla her görüşen ona Enoş'un şeceresini, Tufan'ı, dillerin karıştırılmasını, Keldaniler'in Ur kentinde İbrahim'in başına ne geldiğini, gök tanrıçasına tapanlara ne olduğunu, Tanrı'nın Sodom ve Gomorra'ya ne yaptığını, İshak'ın kurban edilişini, Yakup ve Esav'ın hikayesini, Yusuf'un satılışını ve sonra Mısır'da yüce bir makama gelişini, ilahi bir seikle Yakup ve oğullarının Mısır'a nasıl gittiğini, Mısırlıların onları köleleştirmelerini, Musa'nın Mısır'da göz önüne serdiklerini (mucizeleri), Tufan'dan sonra Tanrı'nın Nuh'a emrettiği her şeyi, Tora'nın tehditkâr ayetlerini, cehennem ve cennet anlatımlarını ona anlatsın. Çünkü Tanrı her insana yaptıklarının sonucuna ve gittiği yolun gerektirdiğine göre karşılığını verir. İşte bütün bu kıssalar da kitapta belâğ bir dille yazılacak ve her dinleyen şaşkına dönecek. Öyle ki insanlar, bunlar Tanrı sözüdür, bir kadından doğan bunu yapamaz diyecek. Bu kitabın adını Kur'an diye isimlendirecekler ve [rüyayı gören] adamın eline verecekler.¹⁶ Onu kandırmak için bir bir o adama gidecekler, o da fark etmeyecek, [bu on seçkin Yahudi bilgini] her gün onun sofrasında onunla yemek yiyecek!" Cemaat bunları duydu ve aralarından kralın [rüya gören adamın] sarayında boy gösterebilecek nüfuza sahip akıllı, tanınmış ve Arapça konuşan on bilge adamı seçtiler. Onlara takip edecekleri yolu söylediler. [Bu on seçkin Yahudi bilgin] milletin yanından selametle ayrıldılar. İki ay kadar oturdular ve akıllarına geleni kitaba yazdılar. Sonra altmış adet taş [tablet] aldılar ve kitapta olan her şeyi taşların üzerine kazıdılar. Sonra cemaati topladılar ve onlara şunları söylediler: "Eğer bu yaptıklarımızı açığa vurmazsanız, canımız size feda olsun! Günahlarımızı da siz üstleneceksiniz, çünkü bu adamın arkasından giderek [Tanrı'ya] isyan etmiş olacağız. Tanrı kalplerimizdekini biliyor ki bunu isyan ve karşı gelme olarak yapmayacağız, bilakis [rüya gören] adamın sözünü dinlesinler diye onu yanıltıp fikrini değiştirmek için yapacağız. Böylece [İsrail halkının] çoğunun hayatta kalması ve harika bir biçimde canınızı kurtarmak için bunu yapıyoruz.¹⁷ Çünkü bütün bir İsrail toplumu ve evlatlarının yok olmasındansa sizi kurtarmak için cemaatimizin arasından on kişi olarak çıkmamız [bu işi üstlenmemiz] daha iyidir." Bütün cemaat de "Canımız size feda olsun,

bu eşinin isminin Ketura olduğu varsayılır. Ketura'nın Türkler'den olduğu da söylenmiştir. Bkz. el- İbrî nisbesi de olan Süryani tarihçi Ebu'l-Ferec'in, *Ebu'l-Ferec Tarihi* adlı Türkçe tercümesini de yapan Ömer Rıza Doğrul'un kaydına göre, Hz. İbrahim, Türk Padişahın kızı Kentura ile evlenmiştir (Ebu'l-Ferec, 1945, 1/79 (Dipnot 1).

¹⁵ Yeremya, 11:19. Literal anlamı "ağacı da meyvesini de yok edelim" şeklinde olan bu ifade oyun kurmak, işini bozmak, daha geniş anlamında da yemeğine zehir katmak gibi anlamlara gelmektedir. Anlam bütünlüğü açısından bu anlamı tercih ettik.

¹⁶ Bu vurgu ilhamını Hz. Musa'ya yazılı halde verilmiş tabletlerden alır. Bkz. (Bakara, 2/51; Enbiyâ, 6/91).

¹⁷ Burada açıkça söylenen; "amacımız Tanrıya karşı gelmek değil, İsrailoğullarını korumaktır."

korkmayın, Tanrı'nın kalbinize koyacağı şeyi yapın, Tanrı sizinle olsun" dediler.¹⁸ Ardından herkes evine dağıldı, [Seçilmiş bu on adam] aralarında olan bu sırrı kesinlikle ifşa etmeyeceklerine ve aynı gün o adamın yanına gitmeyeceklerine dair yeminleştiler. Birbirlerini gördüklerinde tanımazlıktan gelerek bu adam kim, ne iş yapar, hangi milletten şeklinde sorular sormak üzere anlaştılar. Böylece [rüya gören] adamın kalbini kazanacaklar ve kurdukları tuzak anlaşılmayacaktı. Altmış adet taş aldılar ve rüya tabircisi [Yahudi bilgini] evine koydular. Sonra da her biri kendi yoluna gitti ve günlerce dışarıda oturdular. Bir gün tüccar [Rüya tabircisi] kafasını kaldırıp baktı ki rüya gören adam karşısında dikiliyor. [Rüya gören adam] ona "Nerdeydin, ne zamandır seni göremedim" dedi. O da şöyle dedi: "Çok kötü hastaydım ve yorgun düştüm, bununla beraber seni unutmadım, zihnimde tüm gün sana vereceğim cevabı tasarlıyordum. Şimdi, Tanrı'nın sözünü [rüyanın tevilini] dinle. Şansın yaver gidecek, düşmanlarınla savaşıyorsun, yıldızların arasına evini kuracaksın, nâmın her yere yayılacak. Rüyanı gördüğün ağaç sensin, gövdeler ve dallar, İsmailoğulları ve Ketura oğullarıdır. Yabanî ve evcil hayvanlar ile göğün kuşları, sana katılacak ve boyun eğecek diğer milletlerdir. Onlar için Tanrı (gibi) olacaksın ve krallığın sekiz yüz yetmiş beş sene devam edecek. Ne mutlu sana inananlara ki sen milletlere peygamber olacaksın. Tanrı, senin elinle yeni bir şeriat/kitap verecek ve adı Kur'an olacak, böylece adın her yerde duyulacak." Adam tüccarın dediklerini duyduğunda şaşkına döndü ve "Tanrı baş ve lider olmayı benim gibi kabilesinin en genci olan adama mı nasip edecek yani şimdi?" dedi. Tüccar adam ona, "Kalbin endişe duymasın, çünkü bunlar Tanrı için kolay şeylerdir, şimdi sana bir sürü altın ve gümüş vereceğim, bununla kendine ev yapacaksın ve arkadaşlarını oraya çağıracağını, isteyen herkesi yedirip içireceksin. Para bittiğinde tekrar bana gel, ben sana daha da fazla vereceğim. Çünkü Tanrı'da yardım kıtlığı olmaz" dedi. Adam oradan ayrıldı ve (rüya tabircisi) adamın dediklerini yaptı. Bir sürü insan ona geldi ve onlara yedirdi, içirdi. Adam bu durumu on sekiz ay kadar sürdürdü. Bir gün kafasını kaldırdığında ona doğru gelmekte olan bir haham gördü. Adam yere kadar eğilerek tazimde bulundu ve Muhammed'e "Efendim, bana bir ilham ifşa oldu. Tanrı'nın meleği gökyüzünde uçuyordu. Sureti, insan sureti gibiydi. Bu melek seni omuzlarına alarak yüce ve yüksek bir tahtın üzerine çıkardı. O taht, Tanrı'nın tahtı gibiydi ve Tanrı elini senin başına koydu. Bir de duydum ki [insanlar senden bahsederek] 'Bütün âlem onun hürmetine yaratılmış, çünkü o Tanrı'nın seçtiğidir' diyorlar" dedi. Muhammed [bu sözlere] çok şaşırıldı. [O sırada] Haham adam [rüya tabircisi Yahudi] tüccar adamın yanlarına geldiğini görünce tanımazlıktan geldi ve Muhammed'e "Efendim, şu karşınızdaki dikilen adam kim?" dedi. Muhammed de

¹⁸ Söz konusu kronikte, Hz. Peygamberin yanına sızdığı söylenen hahamlar, Avraham, Abşalom, Ya'kov, Yohanan, Akiba, El'azer, Yeftah, Şema' ya, Baruh, 'Aşael ve Hefets isimindeki Yahudilerdir. Hepsisi de haham olan Yahudilerin, Hz. Peygamberin, İsrailoğulları'na zarar vermemesi için isim değiştirerek, Hz. Muhammed'in arkadaşı olmayı başardıkları iddiasındadırlar (Mann, 1921, 123-150). Yahudi, geleneği Hz. Peygamberin kendileri için tehlikeli, olma ihtimali üzerine teyakkuzdadır. Bu infial hali bu kronikte de kendini dışı vurur (Arslantaş, 2011, 45). Organize biçimde düşman görülüne sızarak, onu kendileri için bir tehlike olmaktan çıkarma girişimi, onların uzun sürgün yıllarında edindikleri bir yöntem olmalıdır.

ZİHNİYETİN HAKİKATİ PERDELEMESİ: YAHUDİ KRONİKLERİNDE İSLAM TASAVVURU VE POST-TRUTH PARADİGMASI

“O Yahudi bir adamdır, o da senin dediklerinin benzerini söyledi bana” dedi. Haham adam şaşırды ve “Ona nasıl malum oldu bu durum?” dedi. Muhammed bunları duyunca cesarete geldi, çok gururlandı, zira onlara inanmıştı. On ay içerisinde bütün hahamlar onun yanına geldiler ve uzaktan uzağa tavsiyelerde bulundular. Birbirlerini tanımazlıktan gelerek onun kalbini kazandılar. [Zamanla] Muhammed’in eli güçlendi ve onları halkının ileri gelenleri yaptı. Artık [hahamlar] her gün onun yemek sofrasındaydılar. Gün geldi, İsrail hahamları İblis’e (Aşmeday) yemin ettirdiler ve ona “Muhammed’e git ve de ki, Tanrı senin amellerinden memnun kaldı ve dünyada benzeri görülmemiş Tevrat, Neviim ve İncil kitabının bir nüshasını vereceğini bildirmek için beni sana gönderdi” dediler. Bunun üzerine bir gece yarısı [İblis] yalın kılıç gizlice ona gitti ve saçının kâkülünden yakaladı. Adam [Hz. Muhammed] o kadar korktu ki, ölmeyi istedi. İblis ona “Eğer sen Tanrı’nın peygamberiyse ben de Tanrı’nın ordusunun komutanıyım. Şimdi Tanrı, kitabını, ahid kitabını sana verecek, ben de bunu sana bildirmek için geldim. Benzeri olmayan ve ğayba dair şeyleri haber veren bir kitaptır bu. Bütün insanlar arasından sen seçildin bu iş için, ben de sana bunları haber vermek için geldim” dedi. Sabah oldu ve adam bütün hahamları çağırarak başından geçenleri anlattı. Onlar da çok memnun oldular ve ona “Sağlam dur (cesur ol), ikinci kez inzivaya çekil, belki seninle konuşan melek ikinci kez sana döner ve sen de ondan kitabın içeriğini ve ne zaman sana verileceğini sorarsın, böylece millet de kitap gelmeden önce hazırlık yapmış olur” dediler. O da “Bugün dediğiniz gibi yapacağım” dedi. İkinci kez inzivaya çekildi, gece yarısı oldu, İblis bir katırın üstünde ona yaklaştı ve başında dikildi, adam çok korktu ve korkudan ölmek istedi. İblis ona “Benden neden bu kadar korktun?” dedi. O da “Bana bahsettiğin ahit kitabının içeriğini öğrenmeyi o kadar çok istiyorum ki bunun için ne yapabilirim?” dedi. İblis ona “O zaman yarın için hazırlanın, yirmi yedi gün oruç tutacaksınız. Yalnızca sabahın başlangıç vaktine az kalana [imsak vaktine kadar] kadar yiyeceksiniz, çünkü bu şekilde emredildim. Gece yarısı ayın ışığı gittiğinde, üzerleri Tanrı’nın eliyle yazılmış yazılardan oluşan altmış tane taş [tablet] inecek ve üzerlerinde yazılı olan şeyleri çocuklarınıza sözlü olarak öğreteceksiniz” dedi. Sonra yukarılara doğru kaybolup gitti. Adam sabah kalktı ve başından geçenleri hahamlara anlattı. Onlar da onun sözünü dinlediler ve kendilerine emredilen her şeyi yaptılar. Yirmi yedi gün bittiğinde hahamlar, İblis’i tekrar ona gönderdiler. İblis, adamın [Hz. Muhammed] yatağına gitti ve ona delilik, körlük ve şaşkınlık bulaştırdı ve ona “Kalk, çık ve Tanrı’nın sana gönderdiği ahit kitabını al” dedi. Adamın evinde büyük bir karanlık hakimdi ve çevredeki insanlar da korku içindeydi. Hahamlar altmış taşı alıp kimseye gözükmeyen adamın evinin kapısına bir bir bıraktılar ve adam da onları görmedi. Muhammed, sabah olup uyandığında kapıda önlü arkalı olarak yazılmış taşları görünce çok şaşırды. Elini uzatıp ilk taşı aldı ve birden etrafı [meraklılarla] doldu taşı ve ondan ne yazdığını okumasını istediler ama okuyamadılar. “Tanrı bize ne yaptı, ne yapacağız şimdi biz bu taşlarla?” dediler. Adam hahamlara sordu, onlar da “Üç gün daha oruç tut ve ayı tamamla, belki ay görünene kadar harflerin sırları bize ifşa olunur veya bakarsın Tanrı sana acır ve başta olduğu gibi meleğini tekrar gönderir” dediler. O da “Tamam öyleyse, dediğiniz gibi yapacağım” dedi. Hahamlar bir

taş levha aldılar ve üzerine yirmi yedi Arap harfini yazıp İblis'e teslim ettiler. İblis de gece yarısı adamın yatak odasına girerek taş levhayı oraya bıraktı, adam da fark etmedi. Sabah olunca adam taş levhayı buldu ve onu kavminin ileri gelenlerine gösterdi; onlar da “Kim bilir belki de bu harfler, ilk taşların anahtarlarıdır [şifreleridir]” dediler. Bugüne kadar da bu harfleri taşların anahtarları [şifreleri] olarak isimlendiregeldiler.¹⁹ Taşları bir araya getirdiler, sonra da bu harf elif, ikinci harf be diyerek sonuna kadar devam ettiler. Hahamlar da taşlarda yazan herşeyi adamın taraftarlarına okuyup öğrettiler. Adamın ünü bütün ülkede duyuldu. Uzak ülkelerden bir sürü insan ona geldi ve taşlardaki yazıları kendi dillerinde yazarak memleketlerine götürdüler. [Yahudi bilginler] yazılardaki yalanları anlamasınlar diye onlara milletlerinden hiç kimsenin ahit kitabında yazan yazıları asla tefsir etmeye ve anlamaya çalışmamasını tembihlediler. Muhammed etrafında bir hayli taraftar toplandığını görünce gururlandı. Kendi sözünü dinlemeyen her milletle savaşmaya başladı ve kalbine yok etme duygusu hâkim oldu. Yakın memleketlerdeki yabancı halklarla savaştı ve onlara galebe çalarak hâkimiyet kurdu. Birçokları ona meyletteler ve şeriatına inandılar, çünkü bütün milletlere korku salmıştı. Gün geldi, hahamlara “Birçok millet sözümü dinledi, Tanrı tarafından göklerden bana verilen şeriatımı gün be gün dinlemeye geliyorlar. Öyle ki bu şeriat, şeriatlerin bir nüshasını içermektedir. Peki, siz İsrail evi (halkı) sözümü dinlemede neden inatçılık ediyorsunuz ve bugüne kadar öğretilerimi kabul etmeye yanaşmadınız?” dedi. Onun önünde duran hahamlar da şöyle dediler: “Seni anlamak için onların gözleri açıldığında, bizim gibi onlar da (Yahudiler) gelerek sana boyun eğecekler ve ebediyen sana inanıp bugün olduğu gibi inatçılık etmeyecekler.” Adam “Hayır, onlar bana inanana kadar ahdin öcünü alacak kılıcı arkalarından yollayacağım ve o zaman rüyalarımın ne olacağını göreceğiz!”²⁰ dedi. Onlar da “Efendimizin dediği şeyler hiç de iyi değil, o zaman onlara bu sene mühlet ver, eğer sana inanmazlarsa o zaman Tanrı'nın onlara yapman için kalbine koyacağı şeyi yaparsın” dediler. Muhammed bundan sonra onlarla bir daha bu konuda konuşmadı. Adam, İsrail oğullarından bir kadını kendisine eş olarak aldı. Onu çok sevdi ve onun babasına ve ailesine mektup yazarak onları hükümranlığı süresince vergiden muaf tuttu ve onlara sürekli ihsanda bulundu. Hahamlar gördüler ki çılgınlıkla davranıyor ve düşünceleri kötülüğe koşuyor, yandaşlarına İsrail soyunu yok etme emrini vermesinden korktular. ‘Gelin ona bir oyun yapalım’ dediler ve karısıyla işbirliği yaparak yemeğine zehir koydular. Adam hastalandı ve yatağa düştü. Hastalığı iyice ağırlaştı, öyle ki ahalisine vasiyetini bildirmeye başladı. Hahamlara “Yazın ve benim adımla imzalayın ki eğer İsrail evi (halkı) dokuz yılın sonunda bana iman etmezse, onları öldürün ve mallarına el koyun!” dedi. Hahamlar da kalemi aldılar ve “Dokuz yüz yılın sonunda” yazdılar ve öfkeleri ateş gibi parladı. Adam yeniden bir ekleme yaparak “İsimle tekrar yazın, her bayramda bir Yahudi'yi ağaca asın!” dedi. Onlar da [bu ifade yerine] “Bir kuzuyu kurban edin!” diye yazdılar ve kralın adıyla mühürlədiler. Gördüler ki eli yok etmek üzere

¹⁹ Kuran-ı Kerim'de bazı surelerin başlarında yer alan ve hüruf-i muqatta'a olarak bilinen elif-lâm-mîm gibi müstakil harfler kastedilmektedir.

²⁰ Yani bana iman etmeme kararları ve hevesleri ne olacak göreceğiz.

ZİHNİYETİN HAKİKATİ PERDELEMESİ: YAHUDİ KRONİKLERİNDE İSLAM TASAVVURU VE POST-TRUTH PARADİGMASI

Yahudilere uzanıyor, hahamlar ayağa kalkarak üzerine gidip onu kan dökmeden öldürdüler. Yatağında uzanmış duruyordu. Sonra da iyice bitik düştü ve öldü. Daha sonra kapıyı açtılar ve taraftarları içeriye doluştular ve onu yatağında uzanmış ölü halde buldular. Başında ağlayıp ona “Ah efendim, vah efendim!” diye ağıt yaktılar. Hahamlar onu aldılar, kestiler, pişirdiler ve etini köpeklere attılar. Bugüne kadar ona ne olduğunu kimse bilmedi. Bir eşeğin kalça kemiğini alıp “Kalça kemiği bu, bedeni de semaya yükseldi” dediler. Sonra çelik bir tabut yaptılar ve kemiği tabuta koydular ve üzerine “Bu, onun kalıntısıdır” diye yazdılar. Tabut yer ile gök arasında uçtu ve Mekke’nin ortasında bulunan Mitşe’ye gitti. Orada onun adına bir ev inşa ettiler. Müslümanlar o gün bugündür her sene bütün ülkelerden orayı ziyarete giderler.

Yorum sadedinde:

Araştırmamıza konu olan bu metin, dinî temalar içermekle birlikte tarihsel gerçeklikten yer yer ayrışması ve anlatsal unsurlara yer vermesi nedeniyle, uzmanlarca bir “kurgu” veya “efsane” olarak nitelendirilmektedir. Anlatıcının tanrısal bakış açısını kullanarak karakterlerin iç dünyasını inşa etmesi, eserin tarihsel bir belge olmaktan ziyade, üretildiği topluluğun inanç, gelenek görenek vb. kültürel kodlarını yansıtan bir metin olarak algılamamızı gerektirmiştir. Bu bağlamda, Cohen’in metni yayımlarken teolojik bir eleştiriye girmemesi, onun eseri tarihsel bir hakikat iddiasından ziyade, kültürel bir dışavurum olarak konumlandığını ihlas eder.

Metin konusu itibarıyla, İslamın ortaya çıkma sürecini ele alırken, Yahudi teolojisi perspektifinden Yahudi zihniyetinin dışa vurduğu bir alan olması açısından da önemlidir. Temel yaklaşımımız “her metin bir ayna işlevi görür” fikrine dayanır. Metin, sadece nesnel bir bilgiyi aktarmaz, aynı zamanda o metni kuran anlatıcının zihinsel haritasını, kültürel kodlarını ele verir. Anlatıcı, bir şeyi anlatırken “ben dünyayı böyle görüyorum” mesajını verir. Anlatıcının seçtiği metaforlar, onun ait olduğu dünya görüşü bakış açısı, kişilik yapısını, değer yargılarını ele verir.

Hız. Peygamber’in vahiy karşısındaki şaşkınlığı ve psikolojik kırılma durumu tarihsel bir zemin olarak kullanılır. Onun vahye ilişkin bu donanım yoksunluğu, karşılaştığı durumların kendilerine kitap verilenlerin yolgöstericiliğine ihtiyaç duyar. Bu naif zemin Hız. Peygamberin vahye ilişkin bilgisizliği sebebiyle etkiye açıktır. Hem de bundan istifade etme niyetinde olanların ruh hallerini ve zihniyetlerini dışa vurması açısından önemlidir (İbn Hişam, 2021, 67- 69). Vahiy sürecinin nezaketini de farkında olan metin yazarı, Tarihsel “*Muhammed*” karakterine de uygun bir metin kurgulamıştır. Zira O, kendisine vahiy geldiğinde bunu ganimet belleyip üzerinde tepinmemiş, aksine kendi ruh sağlığı konusunda kaygılar yaşamıştır (İbn Hişam, 2021, 68). Bu yüzden yaşadığı tecrübeyi, “alan uzmanı” kabul edilecek kimi insanlara açar. Metin bu yönüyle de gerçeğe uygun bir kurgudur (İbn Hişam, 2021, 67- 69).

Metin yazarı Rüyayı görenin bu süreçte savunmasız olduğunu da farkındadır. Bu zayıf noktadan yapılan ardışık dokunuşlarla, birbirinden habersizmiş gibi davranan kişilerin, psikolojik olarak 'muhatap peygamber de olsa', etkileneceğini bilir. İlginç olan ise bunu manüple etmekten imtina etmemesidir.

Kur'an metninin insan söyleyişinin üstünde olduğunu, onun söyleyişini insanın taklit edemeyeceğini de metin yazarı farkındadır. Konuya ilişkin izahı, onun Tevrat metinlerinden alınan esinle oluşturulmasıdır.

İsra olayı, Hz. Peygamberin kendi tecrübesi değil, etrafındaki hahamların güçlü ve ardışık telkinlerine peygamberi inandırmaları bir illizyon olduğu şekliyle ele alınmıştır.

Metinde zaman ve kahraman unsurunun, ikincil önemi olduğu düşünüldüğünde, dînî edebiyatın öğretici merkezli doğası ise gayet başarılı bir biçimde metne yansımıştır. Hz. Musa'nın vahiy tecrübesini²¹, sadece on emri aldığı süreci modelleyen bir yaklaşımla, altmış 'taşa yazılmış olarak Kur'an'ı alan bir perspektif metne yansımıştır. Metin yazarının İsrail oğulları geleneğine mensup ve Hz. Musa'nın vahiy tecrübesinden haberdar, eski ahid geleneğinin kehanetlerini bildiği gibi, İsrail oğullarının yaşadığı tedirginliği yaşadığı da göze çarpar.

Coğrafyanın belirleyiciliğine benzer şekilde, kültürlerin de birey üzerinde ayrıştırıcı bir izlek oluşturduğu varsayılmaktadır (Bourdieu, 2015, 162-170; Benedict, 1999, 45-60). "Bir kültürün mensuplarının ortak davranış kodlarına ve reflekslere sahip olduğu" kabulünden hareketle (Nisbett, 2004, 23-35), çalışmamız Yahudi kültürel kodların tespiti üzerine kurgulanmıştır. Geleceğin melez toplumlarında, geleneksel homojen kültürlerin birey inşa süreçlerini ve parametrelerini çözümlenmek; toplumların ortak paydalarını ve özgün ayrışma noktalarını daha net görmeyi sağlayacaktır.

İsrail oğullarının tavırlarını sebep, Allah'ın başlarına verdiği belalar ve musibetler, determinist bir algı ile sonuç, olarak ele alınır. Metin Hz. Peygamberin görevlendirilmesinin zamanını ise, İsrailoğulları'nın, cezaya müstahak oldukları bir zaman dilimi olduğunu varsayar (Arslantaş, 2011, 269-279).

Rüya yorumcusunun süreci provoke eden algısı, resmin tümünde 'bir tek organizma gibi hareket eden bu toplumun', neden bir bütün olarak cezayı gerektirdiğini de anlamamıza imkân verir.

²¹ Metnin uyandırdığı kanı metin yazarının vahiy olgusunu bir bütün olarak bilmediği Allah'ın peygamberini bilgilendirdiği bir yol ve özel bir süreç olduğunu bilmediğidir. Zira metin boyunca Peygamber sadece etrafındaki kitlenin yönlendirme ve telkinlerine maruz kalan biridir. Tanrısal bir koruma ve bilgilendirmenin yapıldığına metinde kesinlikle yer verilmez. Bu durum metin yazarının Allah'ın peygamberini bilgilendirmesi anlamındaki vahiyden haberdar olmadığımız söyleme cüreti verir bize.

ZİHNİYETİN HAKİKATİ PERDELEMESİ: YAHUDİ KRONİKLERİNDE İSLAM TASAVVURU VE POST-TRUTH PARADİGMASI

Hz. Muhammed'in gördüğü rüyayı yorumlatmak üzere Ehl-i Kitab'a mensup dindar bir Yahudi figürünü tercih etmesi, Müslüman-Yahudi ilişkilerinin tarihsel ve kültürel arka planıyla uyumlu bir anlatı sunmaktadır. Metnin anonim kalan unsurları anlatının kültürel değerini ise eksiltmez.

Metin, İsrail'in "yok olma" veya "yutulma" korkusunu, Yehezkiel ve Hoşea gibi peygamberlerin felaket kehanetlerine dayandırır. Buradaki "apokaliptik savunma mekanizması", cemaatin dış dünyadaki değişimi temsil eden yeni bir dinin yükselişi doğrudan bir "varoluşsal tehdit" olarak kodlamasına neden olur. Rüyayı yorumlayan figür; sadece bir kâhin değil, cemaati mobilize eden bir "kriz yöneticisi" işlevi görür. Toplum hızlı bir refleksle mobilize olarak iş bölümü durumuna geçer. Kimileri toplum için gerekirse ölmeye hazır durumuna geçerken, geriye kalanlar da bu fedakâr evlatlarına karşı yapılması gereken her ne ise yapmaya amade konumuna geçerler.

Bir Yahudi'nin malı ancak kendi kandaşları ve dindaşları için feda edilebilir. Bu onlar için bir iş bölümünün parçasıdır. Kimileri parasından kimileri de süreçte başka değerlerinden vazgeçerler...(Kılınç, 2018,17-38).

Metin, Yahudi tarihinin kurucu metinlerini (Tufan, İbrahim, Mısır'dan çıkış, vb.) sadece birer inanç ögesi olarak değil, düşmanı manipüle etmek için kullanılan "kültürel bir mühimmat" olarak ele alır. Bu, cemaatin kendi kutsal mirasını "dışarıya karşı korumak" adına "içeriden tahrif etme veya sızma" yöntemini, hayatta kalma stratejisi olarak geliştirdiğini gösterir. Bu durum, "tarihsel sürgün" tecrübesinin, "aktif pasif direniş" modelleri geliştirdiğini doğrular. Sahip olduğu her türlü avantajı "düşmana" karşı bir silah olarak kullanmaktan çekinmez.

Cemaat adına inisiyatif alan, on bilgenin tutumu, "seçilmiş bir topluluk" için kendilerini feda etmek için "seçilmiş" olanlar karizması ile güçlendirilir. "seçilmiş olma" bilincinin "seçilmiş kavmi koruyan seçkinler" sorumluluğuna dönüştüğüne şahid olunur. Bilgeler, cemaati kurtarmak adına "günahı üstlenmeye" gönüllü olurlar. Fakat bunu yaparken motivasyonları tanrıya karşı gelmek değil, toplumu korumak yönündeki algılarıdır. Bu durum onların vicdan azabı duymalarını nedamet beslenmelerini de engelleyen bir fonksiyon üstlenir.

Anlatıdaki en çarpıcı unsur, kendi değer yargıları ile çatışan teolojik bir hakikatle karşılaşan bu toplumsal yapının, bu hakikate teslim olmak yerine, onu "stratejik bir tehdit" olarak kodlamasıdır. Hz. Peygamber'in gelişi, kadim kehanetlerle sabitlenmiş bir "hesap günü" işareti olarak algılanmış; rüya tabircisi ise bu ilahi işareti fark ettiği anda pişmanlık duyup defoyu tamir etmek yerine kolektif bir savunma mekanizmasını devreye sokmuştur. Sergilenen korku ve panik, toplumu koruma amaçlı bir "karşı-kurgu" geliştirme çabasına dönüşmesini gerektirmiştir.

Ortaya çıkan sapma, cehaletten değil bilinçli bir öncelik sıralamasından kaynaklanmaktadır. İsrailoğulları'nın kendilerini "Tanrı'nın seçilmiş kabilesi" olarak

görmeleri, kendi gelenekleri dışından gelen bir otoriteyi kabul etmelerini imkansız kılan yalıtkan bir “kibir” duvarı örmüştür. Hakikati onaylamak yerine, onu tahrif etmek pahasına dahi olsa kendi bekalarını önceleyen bu anlayış, vahyi ilahi bir irade olarak değil, toplumsal çıkarlar doğrultusunda manipüle edilecek bir enstrüman olarak değerlendirilmektedir. Bu durum, bilginin bir hidayet rehberi olmaktan çıkarılıp, bir iktidar ve kontrol aracı haline getirilmesinin örneğidir.

Yahudi toplumunun tarih boyunca maruz kaldığı sürgün ve baskıların yarattığı korunma güdüsünün, nasıl sistematik bir paranoyaya evrildiğini modellemektedir. Rüya tabircisinin peygamberin samimiyetinden emin olmasına rağmen bir “oyun” kurgulaması, dışarıdaki gücü içeriden yönetme ve potansiyel zararı minimize etme arzusunun sonucudur. Toplumun sorgusuz sualsiz tabi olduğu bu öncü fügüre, karşı tutumu sürü psikolojisinin semptomlarını verir.

Hakikati bir “tökeleme taşı” olarak gören bu yaklaşım, hayatta kalma refleksinin ahlaki ve teolojik sınırları nasıl zorlayabileceğini ve dînî verilerin siyasal bir savunma stratejisine nasıl dönüştürülebileceğini çarpıcı bir şekilde yansıtmaktadır.

Aldıkları kehanetin sağladığı olanaklarla, yapılması daha az makul olan fakat Yahudi toplumunun muhayyesinde güçlü bir bilince sahip ve daha duygusal olan seçeneği - mesajı manüple ederek, peygamberin kendilerine zarar vermesi ihtimalini ortadan kaldırmak - onu etkisizleştirmek yoluna gidilecektir.²² Bu önleme çabası, metne göre onların rüya gören adamı kendilerinin bir enstrümanı haline getirmeye çalışmalarını sonuç veriyor. Bu yaklaşım, ilkesel bazda Yahudi geleneğinin temel parametrelerinden bir diğerini verir. Buna göre, “bir şey senden değilse, önce kendine zarar veremeyecek hale getir, sonra eğer mümkünse başkasına karşı kullan” yaklaşımının bir yansımasıdır (Marlowe, 2016, 78- 85).²³ Metnin kurgusu da tam olarak bu formülasyona uygundur.

Rüya yorumcusu, Yahudi toplumuna zarar vermemesi için rüyayı göreni etkisizleştirme planını muhataplarına aktarır. Niyeti buradan bir konsensüsle amaç “İsrail evini” güvene almaktır. Daha sonra da bunu hangi aparatları kullanarak yapacaklarını planlar.

²² Bu durum, edimlerin sebebiyle suçlu bulunduğunuz bir mahkemede, yargıcı öldürmeye teşebbüs etmek olarak sadeleştirilebileceğimiz bu tavır, suçluyu suç işlemekten alı koymayacak, aleyhe hüküm verecek olanları etkisiz hale getirip susturmayı tercih edecektir. Yahudi zihniyeti, yüzden ıslah olmaz felah bulmaz bir sarmala esir düşmüştür. Yargıç sizin hakkınızda; “suçlusunuz” demese bile, işlediğiniz kanun dışıysa, suçlusunuz demektir. Onların Kur’an’da sözü edilen masum peygamberleri haksız yere öldürmelerinin nedeni de muhtemelen bu zihniyet sorunudur.

²³ Onu suçlamak için gelen keşişleri tamamen avucunun içine almak için:

Barabas :

- Bu kentlerin bankalarında, çok miktarda birikmiş param yatıyor. Bunların tümünü bir manastıra bağışlayacağım, Yeter ki vaftiz edilip orada yaşayayım.

Keşiş Jacomo:

- İyi yürekli Barabas, bizim manastıra gel!

Keşiş Barnardine:

- Hayır, olmaz, iyi yürekli Barabas, bizim manastıra gel!

ZİHNİYETİN HAKİKATİ PERDELEMESİ: YAHUDİ KRONİKLERİNDE İSLAM TASAVVURU VE POST-TRUTH PARADİGMASI

Planlamanın birinci ayağında kurbanın ayakları, Tevrat'ın insanüstü ve tanrısal olan verileri ile yerden kesilecektir. Bu “kissalarla” hem rüyayı görenin eli güçlendirilecektir. Böylece muhatapları üzerinde daha kolay otorite sağlayacaktır. Bu verileri sağlayanlara muhtaç olacak ve onlara hayranlık besleyecek, danışmanlarına duyduğu güveni de arttıracaktır.

Fakat metinde kısaca anlatıları ile rüya görenin mensup ve müntesipleri ve dahi kendisi meşgul edilerek, tarihi anlatı içinde kaybolmaları güncel ile uğraşmamaları da teminat altına alınacaktır. Planlayıcılar, rüya göreni tarihin tozlu yollarında kısaca sembolizmde dolaştırabildikleri oranda gözlerin kendilerine dönemlerini engelleyebileceklerini, rahatlarının bu sürecin olabildiğince uzmasında olduğunu net şekilde bilmektedirler. Bir gün, rüyayı gören, “herkes bana tabi oluyor, dinime giriyorken siz Yahudiler neden böyle yapmıyor, bundan kendinizi müstağni görüyorsunuz” diye sorduğunda artık sürecin bir başka noktasına varılmıştır.²⁴

Kendilerine duyulan güvenin sağladığı olanaklarla hem peygamberi yanıltacak imkânı bulacak ve ona ihanet edecekler. Hem de uzmanlık alanlarında kendilerine güvenenleri aldatmakta, tereddüt göstermeyeceklerdir.

Kendi kutsalları olan Tevrat'ı bir araç olarak kullanmakta bir an olsun tereddüt etmeyen bu insanların, peygamberlik anlayışı sorunlu olduğu gibi onların, hakikat arayışları olduğu da şüphelidir. Bu noktada ek bir analizde bulunmak ve Yahudi zihniyeti daha belirgin bir biçimde fahş etmek gerekir.

Dikkat edilirse onların metnin kurgusu üzerinden odaklandığı şey, *fayda-zarar* eksenidir. Hakikat arayışından bireyi uzak tutan bu pragmatik eksen, Yahudi kimliğinin geçmişten bugüne çizdiği “İsrailoğulları” portresiyle önemli oranda örtüşür.

Doğru-Yanlış eksenini değerler ölçeğinde bireyi hakikat arayışına yöneltirken, fayda zarar eksenini, hakikat arayışından bireyi uzak tutar. Onlar neyin doğru neyin yanlış olduğu ile değil, neyin zararlı ve neyin kendileri için daha faydalı olduğu ile ilgilidirler. Oysa faydalı olan her zaman doğru olan olmayabilir. Bu eksen başkalarının haklarını ve onlara karşı sorumluluklarınızı görmenize olanak vermez. Fayda zarar ekseninin zulüm ve adalet parametreleri olmadığından, bu toplumun değerler skalasında, adalet-adaletsizlik gibi bir ölçek de yoktur ya da ikincil bir öneme sahiptir. Başkalarına zarar veren bir şey, bana fayda sağlıyorsa pekâlâ meşrudur. “Kendi sigaramı yakmak için komşunun mereği pekâlâ yakılabilir.” Bir şey bana faydalıysa iyi, bana zararlıysa kötüdür gibi bir norm da Yahudi zihniyette belirleyici bir rol üstlenir. Bu yüzden kararlarında ve uygulamalarında etik hiçbir sorumluluk da duymazlar. Getirisi götürüsünden daha fazla olduğu taktirde ahlakiliğine bakılmaksızın herşey yapılabilir. Sosyal hayatın Makyavelistleri kabul edilen

²⁴ Hz. Peygamberi öldürme teşebbüsleri ve medine döneminde Yahudilerle kurulan ilişkilerden hayber ve Beni kureyzaya giden yoldaki gerilimleri anlamak daha kolay bir hal alır. İpler neden gerilmiş, erken dönemdeki sempatik dilden neden daha sert bir söylem düzeyine geçildiğini anlamaya imkan verir.

Yahudiler nezdinde normlar hiyerarşisinde, *doğru-yanlış* eksenli tartışma, bu yüzden hakikaten değil formeldir. Zira bu tartışma norm skalası eksikliği sebebiyle onlar açısından olası değildir. Yahudi hukukunun *yap-yapma* şeklinde hayatın her alanına dair yoğun norm içermesi de bu yüzdendir.

Gönderilen peygambere iman etmeyi, kendi dinlerine bir isyan olarak gören bu topluluğun, içinde bulunduğu psişik durumu, nı yaklaşımının yerleşik Yahudi zihniyeti açısından ne denli tahammül edilemez olduğunu ortaya koyduğu gibi, Beni İsrail'den olmayan Hz. Muhammed'e karşı neden bu denli katı olduğunu da gösterir. Üstelik onun bu peygamberlik iddiasının, batıl bir çağrı olmadığını rüya yorumcusu bir bütün olarak bilmesine karşın, Yahudi zihniyet kendi dışındakilere karşı inkârcı, dışlayıcı ve tahrip edici olacak oranda katıdır.

Metnin kendi kurgusu içinde, toplum için kendilerini feda etmiş kişilerin, bu fedakarlıklarına karşın, toplumun da onlar adına bir bedeli üstlendiği yönündeki inanç, "tanrının seçkin ve kadri yüce halkı" mitinden beslenir. Bu durum, toplumsal dayanışmaya kaynaklık eden teolojik bir yanılığın da ortaya koyar.²⁵ Yahudi fedakarlığını diri tutan bu ilkenin, gerçekte teolojik bir yanılığın olduğunu tespit etmek gerek. Yahudi zihniyetin sözü edilen bu yanılığı, kendilerini topluma feda edenlerin sorumluluklarını toplumun omuzlarına bıraktıkları yönündeki inançlarıdır. Bu varsayıma göre, söz konusu şahsın vebali toplumun omuzladığıdır. Oysa bu algının teolojik bir yanılığın ve yanılığın olduğu, Kur'an tarafından dile getirilir. "Velâ teziru vâziretun vizraa uhra" (En'am,6/164; Zümer, 39/7) yaklaşımıyla dikkatlere bir ilke olarak sunulur. Söz konusu ilkenin dikkat çektiği şey, kimsenin ötekinin günahını üstlenmeyeceği, herkesin kendi vebalini omuzlayacağıdır.²⁶

Metin, toplumsal uyumun ve güvenliğin korunması adına geliştirilen örtük bir sözleşmeye işaret etmektedir. Bu sözleşmeye göre, toplumsal normların korunması için bazı eylemlerin "mahrem" kalması, yani toplumsal farkındalığın dışında tutulması gerekmektedir. Farklı toplumsal gruplar arasında tesis edilen bu zımnî anlaşmada, tarafların birbirlerinin eylemlerini görmezden gelmesi "üç maymunu oynaması" ve eylemleri sahiplenmemesi, sistemin sürdürülebilirliği için gereklidir. Buna karşılık, "fedailik" misyonunu üstlenen kişilerin, toplum tarafından her türlü maddi ve manevi destekle konsolide edilmesi, bu iş birliğinin diğer bir temel unsurudur. Söz konusu stratejik planlamanın en dikkat çekici boyutu, eylemlerin dini meşruiyet alanıyla kurduğu ilişkidir. "İsrail evini" koruma motivasyonu, topluluğun yürüttüğü faaliyetleri bir "vebal"

²⁵ Bu teolojik yanılığın, insanların birbirlerinin günahlarının bedelini üstlendikleridir.

²⁶ Maltalı Yahudi tüccarın malları alınırken, onun; mallarımı gasp mi ediyorsunuz(?) şeklindeki tepkisine, Muhatapları Yahudi zihniyeti açıkça ifşa eden şu cevabı verirler: Hayır! "Yahudi, çoğunluğu mahvoluştan kurtarmak için Senin servetini alıyoruz. Çoğunluğun yararı için bir kişinin feda edilmesi, Birçok kişinin bir adam için mahvolmasından iyidir." Çünkü bu zihniyet, feda edilecek bireyi de süreçte ikna etmek zorundadır. Zira unutmamak gerek ki feda olan da bu metinde bir Yahudi'dir. Muhtemelen *kazan-kazan* modeli bu zihniyetin dahice buluşlarından biridir.

ZİHNİYETİN HAKİKATİ PERDELEMESİ: YAHUDİ KRONİKLERİNDE İSLAM TASAVVURU VE POST-TRUTH PARADİGMASI

veya “hata” olarak görmesini engellemektedir. Ancak bu noktada paradoksal bir kaygı belirginleşmektedir. Aktörler, dünyevi hedefler uğruna vahyi tahrif etme veya peygamberi yanıltma pahasına gerçekleştirdikleri bu faaliyetlerin, ilahi düzlemde bir “isyan” olarak kaydedilmesinden endişe duymaktadırlar. Bu noktada “seçilmiş bu halk, toplumu korumak adına yola çıkan fedakâr evlatlarının tedirginliklerini gidermek ve onlar lehine tanrı nezdinde toplumun kendileri lehine hüsnü şahadette bulunacaklarını garanti ederler.

Plana bağlı ve kordineli bir biçimde bu hahamlar Yahudi kimliklerini gizlemeden; hatta ilhamlarına kitap ehlerinden olmanın sağladığı karizmayı da eklemiş olarak; bir güvenilirlik etiketi olarak kullanarak, avlarına yaklaşıyorlar. Muhataplarını sahip oldukları bu etiketler ve aparatlarla yanıltıyorlar.

İsra-miraç hadisesinin, “safdil peygamber” inandırılarak öğretilmeye dahil edildiği, dolayısıyla bunun bir hakikat değil bir üllüzyon olduğu da metinde iddia edilir.²⁷ Literatürde “Levlâke hadisi” olarak bilinen metnin de peygambere kendileri tarafından, inandırıldığı da metinde kurgulanır.

Kendisine başlangıçtan beri güven telkin eden ve yolculuğuna eşlik eden rüya yorumcusunun uyandırdığı güven hesaba katıldığında, yeni katılımlar peygamber nezdinde ekstra bir güvene kaynaklık eder. Metin bu psikik zemini de göz ardı etmez. Güven sağlayan ve birbirini destekleyen bu kehanetlerin temin ettiği ortamda, diğer hahamlar da kendi rollerini oynayarak peygamberin çevresine sızmış, yanına yerleşmişlerdir... Bu algıya dayalı kurguda, Allah’ın peygamberini bu düzenbazlardan haberdar etmek ve onu kurtarmak yönünde bir fiili ise muhtemelen vahiy algıları sebebiyle metne yansımış değildir. Metinde sunulduğu şekliye yönlendirilmiş bu etki ajanlarının, endişe ve beklentileri doğrultusunda adeta görülmüş değil gördürülmüş rüyalar şeklinde bir metin inşası gündeme gelmiştir.

Hiçbir etik sınır tanımayan Yahudi zihniyetinin temsil ettiği şarlatanlık artık bir başka boyuta taşınmış, dışardan aparatlar sahneye sürülmüştür. Aşmeday (Şeytan-İblis) ile peygamber aleyhine ittifak kurmak bunlardandır. Peygamberin kanaat önderliğini yapan etrafındaki kapalı devre ve anlaşmalı bu hahamlar topluluğu, planlı bir biçimde ona bir kitabın verileceği kanısı uyandırmış ve güya kendisine kendi hazırladıkları metinleri; sanki tanrıdanmış gibi kabul ettirmişlerdir. Hz. Peygamber, Allah’ın kendisine Kur’an’ı vereceğine inandırılmış, bunun ritüelleri ise Talmut geleneğinden modellenmiştir.

Hz. Musa’nın halktan uzaklaşarak Sina dağında itikafa çekilmesi, perhiz ve diyet öneren anlayışları ile Hz. Peygambere telkin ettikleri perhiz ve onun insanlardan uzaklaşması ile Kur’an’ın inmesi arasında pozitif bir korelasyon kurulmak istenmiştir. Vakıanın kendisine uygun olarak, Ramazan ayının son üç günü, yine Talmut geleneğine uygun olarak, daha

²⁷ Kendisine Katır ile gelmiş şeytan, Müslüman gelenekteki Cebrail’in Burak ile gelmesi arasında bir ilişkilendirme de anlatıda gündeme gelmiştir.

önce hazırlanmış taş tabletler - ki bunlar toplam altmış yazılı tablettir- Hz. Peygamberin ulaşabileceği şekilde alana sürülmüştür. Zira Hz. Musa tecrübesinde durum bu şekildedir. Kurguyu yapanlar doğal olarak bildikleri, haberdar oldukları geleneği modelleyerek yeni bir kurgu yapma çabasında olmuşlardır. Daha önce taşlara yazılmış metinlerin Allah'tanmış algısı ile Peygambere sunulması, onların "ehli kitaptan olmak" üzerinden uyandırdıkları güvene dayalı olmuştur. Kur'an'ın bir defada değil peyderpey ardışık olmayan periyotlarla gönderilmiş olması gibi bir sürü konuda ise kurgu vakıanın kendisine mütabakat göstermez. Bu durum söz konusu kroniğin olayın yaşandığı zaman ve coğrafyadan oldukça uzakta oluşuyla ilgilidir.

Anlatıya göre Kur'an'ın Ramazan ayının yirmi yedinci²⁸ günü verilmiş, son üç gün ise metnin İbraniceden Arapçaya tercümesi ya da Arapçaya transkribi yapılmıştır. Kendisine kitap indirilmesi ile peygamberin şöhretinin artması arasında bir ilişki olduğu da düşünülmüş, Hz. Peygamberin şöhreti kendisine kitap indirilmiş olması ile bağlantılı analiz edilmiştir. Metin kendi kuralları ve kendi yasakları olmak (şeriat sahibi olmak) ile ötekine söz geçirmeyi istemek arasındaki psikik-kültürel bağı da farkına varmıştır.

Kendisine kitap verilmesi ile söyleminin güçlenmesi bağlantılı olarak, cesaretini arttırır. Bu pozitif koralasyon "artan cesareti muhataplarının artmasına neden olur" şeklinde metne yansır. "Ötekini kendi boyunduruğuna almak veya yok etmek güdüsü", Hz. Peygamber'de metne göre bu süreçte ortaya çıkmıştır.

Yahudi hahamların sürekli telkin eden ve destekleyen tavırlarına karşın, Yahudi toplumunun ona iman etmemek konusunda, inat ettiğine dair metinde, hiçbir ima ibare ve belirti yokken, Hz. Peygamberin "onların kendisine iman etmeyen kendi dinine katılmayan, ayırık duran" tavırlarını farkına vardığına dikkat çeker... Metne göre Hz. Peygamber, onların inanmamalarını irdeler. Etrafındaki bilge ve hahamlara neden kendi dinine girmemekte inat ettiklerini sorar. Hahamlar, kendi toplumları lehine onlara vakit vermesi konusunda telkinlerde bulunur ve onun İsrail oğullarını zorlamasını ve baskı altına almasını önlemek isterler. Fakat onun dikkatini başka şeylere çekmek yönündeki tüm çabalarına karşın, vazgeçiremezler.

Metne göre oyuna dâhil olan yeni bir aktör, senaryoda farklı bir süreci tetikleyecektir. Hahamlar telkinleri ile Hz. Peygamberi frenlemek için belirli bir etki gücüne sahiptirler. Fakat bu etki belirli bir limittedir. Oyuna henüz dâhil olan bu yeni bir unsur - metne göre duygusal olarak peygamberi kendine bağlayan bu aktör - onun Yahudi eşidir. Peygamber ona verdiği değer için bir nişanesi olarak, Yahudilere belirli ayrıcalıklar tanıır. Etki ajanları, peygamberi daha fazla etkileme imkânlarının kalmadığı bir ortamda, ellerinin ulaşamadığı bir noktada, kendilerinden olan bu yeni unsur üzerinden peygamberi etkilemeyi sürdürürler. Onu durdurmayı başaramadıkları bir noktada; Yahudi eşinden onu ortadan kaldırmasını da haham etki ajanları isterler. Metne göre Yahudi eşi

²⁸ Son on günü olduğu fakat yaygın ve yoğun kanaat son üç günü olduğu şeklindedir.

ZİHNİYETİN HAKİKATİ PERDELEMESİ: YAHUDİ KRONİKLERİNDE İSLAM TASAVVURU VE POST-TRUTH PARADİGMASI

Peygamberi zehirler, hahamlardan kurulu danışmanlar kafilesi ise, onun vasiyetinin Yahudi toplumuna zarar veremez şekilde değiştirir.

İsrail evine çok daha fazla zarar vermesi olası olan Peygamberin, alınan önlemler sebebiyle zarar verme potansiyelinin minimize edildiği ve İsrail evinin güvenliğinin bir iş bölümü sayesinde nasıl sağlandığını göstermektedir.

“İsrail” kavramı, etimolojik ve mitolojik kökeni itibarıyla “Tanrıya karşı güreşen/mücadele eden” anlamını taşımakta ve bu bağlamda kadim bir teolojik anlatıya dayanmaktadır. İlgili mitolojik anlatılarda bu isimlendirme, Tanrısal iradeye karşı sergilenen meydan okuyucu bir tavır sembolize etmektedir. Kur’an eksenli tecrübe ve bu tecrübenin sunduğu tarihsel-teolojik perspektif ise “İsrail Evi”, bahse konu olan bu mitolojik kırılma noktasından itibaren, kutsal olana ve ilahi iradeye karşı geliştirilen stratejik bir muhalefet zihniyetinin tarihsel taşıyıcısı olarak konumlandırılmaktadır. Kur’an’ın Beni İsrail’e dair aktarımları, bu topluluğun tarihsel serüvenini yalnızca sosyolojik bir vakıa olarak değil, aynı zamanda ilahi iradeyle çatışma onu bir biçimde alt etme bir zihniyet inşası üzerinden okunmaya uygundur. Bu çerçevede, söz konusu mitolojik kökenin temsil ettiği “mücadeleci” kimlik, zamanla bu topluluğun tarihsel ve dinsel pratiklerinde kurumsallaşmış, ilahi olanın sınırlarını zorlayan veya ona alternatif kurgular geliştiren bir zihinsel yapıya evrilmiştir. Bu tarihsel okuma biçimi, Beni İsrail’in kutsal metinler ve vahiy süreci karşısındaki tutumunu, sadece dönemsel ve bireysel bir tepki değil, mitolojik kökenle beslenen kadim bir ontolojik konumlanışı olarak değerlendirir.

Felsefi Analiz: Hakikat mi, Maslahat mı?

Metindeki rüya tabircisi Yahudi bilge, rüya sahibinin (Muhammed) bir şarlatan olmadığını, aksine rüyanın “Allah’tan gelen bir bildirim ve işaret” olduğunu kabul eder. Ancak burada felsefi bir kırılma yaşanır: Kişi ya hakikati savunacaktır ya da ona karşı negatif bir tavır alacaktır. Değerler çatışmasında tutunacağı tavır önemlidir. Ya bedeli ne olursa olsun hakikate sarılacaktır ya da korumacı bir refleksle risk altına olamı korumak ruh haline teslim olacaktır. Bilge tüccar, rüya sahibinin bir güce ve ilahi bir takdire sahip olduğunu anlar; fakat bu gücü “kendi hakikati” olan Yahudi öğretisi için bir tehdit olarak görür. Tavrını hakikatten yana değil, ulusal kimliği lehine takınır.

Yahudi zihniyeti burada pragmatik davranarak Platonik bir “soylu yalan” mekanizması inşa eder. Buna göre eğer bir olay İsrail’in varlığını tehdit ediyorsa, o olayın “ilahiliği” onu meşru kılmaz. Felsefi olarak bu durumdaki birey hakikate *teslim olmak* yerine, *toplumu korumak için hakikati manipüle etmeyi* tercih eder. Bilgeye göre konuya ilişkin doğru strateji, hakikatin bir parçası olmak ve peygambere tabi olmak değil, “kontrol altına alarak dönüştürmek”tir. Biri istenen diğeri istenmeyen iki durumun çatışmasında rüya yorumcusu faydalının yanında durmayı doğrunun yanında durmaya tercih etmiştir.

Metinde tarihsel yaşanmışlıklardan beslenen baskın duygu korkudur. Rüya tabircisi rüyayı dinlerken “titrer” ve “eyvahlar olsun” der. Yaşamakta olan şey, bilişsel uyumsuzluk durumudur. Kişi karşıdaki kişinin peygamberlik potansiyelini görmektedir ve buna inanmaktadır. Öte yandan onun kendi inanç sistemine uymadığını da farkındadır. Bu iki durum arasında bir çatışma yaşanır. Bu çatışmayı çözmek için psikolojik bir savunma olarak “üstünlük kurma” devreye girer: “Onu biz yönnettik, kitabı biz yazdık, harfleri biz verdik.” ... Bu algının ifadesidir.

Burada bir başka yorum yapmak da olasıdır. Bu narsisistik savunmadır. Metin, İslam’ın başarısını İslam’ın kendisine değil, Yahudi dehasına atfeder. “O başarılı oldu, çünkü bizim on bilgemiz onu yönlendirdi” fikri, sürgün ve ezilmişlik altındaki bir toplumun narsisistik yaralarını sarma biçimidir. Bu narsizm ihanetlerini örten, buradan doğabilecek muhtemel rahatsızlıkları kapatan bir görev üstlenir. Bu farkındalık ve sanrı; bir başka başarının kaynağı ben isem, istediğim zaman ve istediğim şekilde durumu değiştiririm algısını da besler. Bu durum ise “üstünlük” algısını besler.

Sosyolojik açıdan bu metin, büyük bir güç karşısında erimek üzere olan bir azınlığın, hayatta kalma stratejisini de modeller. Birbirilerine tutunma, içe kapanma ve gizli örgütlenme şeklinde bir refleksle toplum korumacı bir yapıya bürünürler. On bilgenin seçilmesi, aralarında yeminleşmeleri ve “dilimizi karıştıralım”, yani ifsad edelim, otantikliğini bozalım, dış dünyaya karşı örülen bir settir. Bu bir strateji olarak sürekli kendilerine ihtiyaç duyulmasını dolayısıyla varlığını garanti altına almak anlamına gelir.

Metin, İslam’ın ortaya çıkışını bir “Yahudi projesi” olarak kurgulayarak, Yahudi toplumuna; “Gördüğünüz bu büyük güç aslında bizim üretimimizdir, dolayısıyla ondan korkmanıza veya ona gerçekten inanmanıza gerek yok” anlamı da taşır. Yapı içine verilen mesaj “Onun sahil olmasına imkân yok çünkü onu biz inşa ettik” mesajını da içinde bulundurur. Bu, mesaj toplumsal dağılmayı önleyen bir “bağışıklık sistemi” görevi üstlenirken Yahudi toplumu yeni öğretiyeye karşı duyarsızlaştırır. Yeni öğretiyeye karşı merak duygularını köreltir.

Metnin çarpıcı bir başka kısmı, rüya sahibinin yeni peygamberin ortaya çıkışını “İsrail evi için bir tökezleme taşı” olmaması adına plan yapmasıdır. Dolayısıyla yapılan tüm eylemler, ortaya çıkan yeni durumların “İsrail evi için bir tökezleme taşı” olmaması içindir. Zira Yahudiler tarih boyunca Babil, Roma ve Pers sürgünleri yaşamıştır... Her yeni güç, onlar için yeni bir yok olma riskidir. Bu yüzden ekstra tedirgin ve teyakkuzdadırlar. Vatansız olarak tüm dünya yüzeyine dağılmış olmak, onların birbirilerine tutunmalarını gerektirmiş, onlar da birbirlerine güvenmek durunda kalmışlardır. Bu yüzden İsrail evinin korunması, bir ulusun ve inancın varlık savaşının adıdır. Onların, hayata tutunmasının sembolik ifadesidir.

Yahudi zihniyeti, peygamberlik iddiasının sıhhatini rasyonel bir düzlemde olmasında değil, “İsrail’in seçilmişliği” düzleminde ele alınmış, onların algısında duygusal asabiyet

ZİHNİYETİN HAKİKATİ PERDELEMESİ: YAHUDİ KRONİKLERİNDE İSLAM TASAVVURU VE POST-TRUTH PARADİGMASI

hakikate öncelenmiştir. Eğer bir peygamber Yahudi değilse veya Yahudi şeriatını öncelenmiyorsa, o “gerçek” olsa bile, bizim için “tehlikelidir” algısında olunmuştur. Bu yüzden de bu portrelere karşı kıyıcı olmuş, bu hedef uğrunda herşeyi meşru ve mübah görmüşlerdir.

Bir inanç sistemi, bir başka inanaç sistemine ebelik ederek, doğumunu sağlıyorsa yeni doğanın sağlıklı bir öğreti olmasına izin vermeyeceği, onu belirlemek çabasında olacağı vurgusu da metinde yapılmıştır. Ebenin bu yeni doğuşu kendi lehine nasıl “evcilleştirmeye” ve kendi kültürel evrenine dahil etmeye çalıştığını da metin boyunca görürüz.

Bir toplum, kendisinden daha güçlü ve tehditkâr bir “öteki” ile karşılaştığında onu algılamak ve anlamlandırmak için kendi mitolojik ve dini kalıplarını kullanır. Metin, İslam’ın başarısını İslam’ın özgünlüğüne değil, Yahudi bilgeliğine bağlayarak, bu yeni ve devasa gücü kültürel olarak mülkiyetine geçirmekle yetinmez, zimmetine geçirir.

Bir başarının kaynağını tamamen dışsal bir öğreticilik payesine indirgeyen ‘O başardı çünkü biz öğrettik’ yaklaşımı, antropolojik açıdan bir üstünlük iddiası ve hegemonik bir ritüel olarak değerlendirilebilir. Bu söylem, başarılı öznenin bireysel iradesini ve karizmasını yok sayarak, başarıyı onu ‘eğiten’ gizli bir gücün –bu bağlamda Yahudi entelektüel gölgesinin– tahakkümüne hapseder. İslam kültür havzasında ‘İsrailiyat’ kavramıyla somutlaşan bu bakış açısı, her toplumsal gelişmenin veya başarının ardında ‘Yahudi parmağı’ arama refleksini beraberinde getirmektedir. Ancak bu durum, ironik bir biçimde karşı tarafın özgüvenini besleyen bir aparata dönüşmekte; diğer halkların, farkında olmaksızın, atfettikleri bu mutlak güç üzerinden aslında söz konusu grubun ‘üstünlük’ iddiasını zımnen ikrar ve teyit etmesi sonucunu doğurmaktadır.

Metinde atıfta bulunulan ‘on bilgenin gizli faaliyeti’, antropolojik açıdan bir köken miti inşa etme çabasının tezahürüdür. Toplumlar, sürgün, baskı, kitlesel şiddet varoluşsal tehditler içeren travmatik süreçlerde, gerçekliği yeniden kurgulayan anlatılar üretme eğilimindedirler. Hz. Muhammed’in rüyasını tevil eden bilge figürü, aslında kolektif korkuların rasyonel bir çerçeveye oturtulmuş ‘senaryolaştırılmış’ hali görüntüsü verir.

Bu anlatı, cemaat içerisinde dolaşıma girdikçe; dışsal düşman algısı, ‘bizim tarafımızdan manipüle edilebilir bir aktör’ imgesine evrilerek toplumsal kaygıyı minimize eden bir savunma mekanizmasına dönüşmektedir. Bununla birlikte, yeni ortaya çıkan her olgunun bu tedirginlik ekseninde titizlikle incelenmesi, potansiyel risklere karşı proaktif bir müdahale motivasyonu oluşturur. Dolayısıyla tedirginlik, farkındalığı besleyen bir katalizör işlevi görürken, farkındalık ise epistemolojik merakı tetiklemektedir. Bu dinamik döngü, bireysel şuuru güçlendirerek toplumu çağdaşlarından daha dayanıklı ve stratejik bir konuma taşımaktadır.

Metinde “altmış taş tablet”, “yirmi yedi harf” ve “kitabın yazılması” vurguları çok güçlüdür. Antropolojik olarak bu, okuryazar bir kültürün (Yahudiler), şifahi/sözlü bir

kültüre (o dönemki Arap toplumu) karşı duyduğu entelektüel kibrin tezahürü olarak görülebilir. Metin, “Onlar okuma yazma bilmezdi, biz onlara harfleri ve şifreleri verdik” diyerek medeniyetin kaynağını kendisinde toplar. “Yazı” burada sadece bir iletişim aracı değil, karşı tarafı kontrol eden yönlendiren büyümlü bir aygıttır.

Yahudi cemaatinin on bilgeyi seçerken “Canımız size feda olsun, günahlarınızı biz üstleniyoruz” vurgusu, antropolojik olarak bir “günah keçisi” veya “kutsal kurban” temasının metindeki izdüşümüdür. Toplumun bekası için on kişi “yalan söylemek” ve “sahte bir din inşa etmek” gibi büyük günahları üstlenirler. Toplumsal hayatta kalma adına, ahlak kurallarını askıya alınması bu gerekçe üzerinden haklılaştırılmış ve muhatapları nezdinde tolere edilebilir bir zemine taşınmıştır. Bu ahlaki olmayan manipülatif eylemleri mantığa bürüme ve rasyonalize etmedir.

6. Yahudi Zihniyetini Yansıtan Bu Kurgusal Anlatının Paralellik Ettiği Tarihi Gerçeklerden Birkaçı

Yahudi zihniyetine atfedilen kurgusal anlatıların tarihsel düzlemdeki izdüşümleri incelendiğinde, nübüvvetin ilk yıllarında Ehl-i Kitap (Yahudi) ile Mekkeli müşrikler arasındaki etkileşim dikkat çekicidir. Vahiy geleneğinin temsilcileri ve ‘kitaptan nasibi olanlar’ olarak kabul edilen Yahudi toplumu, Hz. Peygamber’in risaleti karşısında Mekkeli müşrikler tarafından birer referans kaynağı olarak görülmüştür. Ancak tarihsel veriler, Yahudi alimlerinin, müşriklerin kendilerine yönelik istişare taleplerine karşılık verirken stratejik bir tutum sergilediklerini göstermektedir. Bu süreçte, kendi kutsal metinlerinde Hz. Muhammed’in gelişine dair yer alan işari bilgileri örtbas ederek müşriklere yanıltıcı bilgiler sundukları ve bu yolla muhataplarının İslam’a yönelme süreçlerini manipüle ettikleri ifade edilebilir. Bilgi kaynağı olarak başvurdukları otoriteden ‘kitapta buna dair bir kanıt yoktur’ şeklinde teyit alan müşrikler, bu yanıltıcı yönlendirmeyi bir dayanak kabul ederek Hz. Muhammed’in risaletini reddetme ve ‘yalancılık’ ithamlarını meşrulaştırma yoluna gitmişlerdir (Demircan, 2015; Arslan, 2021, 41-83). Medine Yahudileri onun peygamberliği konusunda bir dayanak bulsalar, bir gerçeklik görseler, herkesten önce kendilerinin iman edeceklerini söyleyerek muhataplarını da ikna yoluna gitmişlerdir (İbnü’l-Cevzî, 1404, 3/13, 6/145, 7/ 375).

Medine Yahudilerine, yeni peygamberin durumu sorulduğunda verdikleri yanıtlar da olumsuz olmuştur. Hz. Muhammed’in ne peygamber ne de beklenen Mesih olduğunu ifade eden Yahudiler; bu konuda görüş soran yahudilere, kendi dinlerinde sebat etmeleri gerektiğini telkin etmişlerdir. (İbnü’l-Cevzî,1404,1/523).

Bu günden bakıldığında Hz. Muhammed’in nübüvvetle görevlendirilmesinin sadece Medine Yahudileri arasında değil, o dönem dünya Yahudilerine ek olarak Hıristiyan dünyada da büyük bir ilgi ve merakla bakıldığı anlaşılmaktadır (Öztürk, 1998, 67). Fakat bilirkişi olarak Medine Yahudilerinin, yeni peygambere dönük çevrede uyanan bu merakı

ZİHNİYETİN HAKİKATİ PERDELEMESİ: YAHUDİ KRONİKLERİNDE İSLAM TASAVVURU VE POST-TRUTH PARADİGMASI

iyi yönetmedikleri ve muhataplarını manüple ettikleri, onlara iyi bir rehberlik etmedikleri ideolojik davrandıkları anlaşılmalıdır (İbnü'l-Cevzî, 1404, 1/523).

Hız Muhammed'e Medineli Yahudilerin almış olduğu cephe; onun kendilerinden değil İsmail oğullarından gelmesi sebebiyledir. Bu psikolojik bariyer, Yahudi zihniyetin bir yansıması olarak onların İslam'ı kabul etmelerine engel oluşturmuştur. Son peygamberin Yahudilerden değil de Araplardan çıkması, onların Hız Muhammed'i kabul etmelerinin önündeki görünen en büyük psikolojik engeldir (Vakıdî, 1966, 2/677).

Yosef ha Kohen gibi kimi tarihçilerin dışı vurduğu üzere, Hız Peygamberin, Yahudiler dışındaki halklara peygamber olarak gönderdiği şeklindeki varsayım, Yahudi kroniklerine de yansımıştır (Arslantaş, 2011, 244). Bu algı onların tarihsel kibirlerini ve kendilerini tarihten bağımsız ve onun üstünde görme durumunu ortaya koyar.

Babil'deki Yahudi toplumunun sözü edilen tarihteki aktüel liderlerinden birinin; Bostanay (Bustane), Hız Peygambere gelip bizzat bağlantıya geçtiği de bu bağlamda literatürdeki yerini almıştır (et-Taberî, 1984, 4/206). Müslüman-Yahudi ilişkileri fetihler dönemindeki ilişkilerin Medine Yahudileri üzerinden kurulmamış olması, bu ilişkilerin daha pozitif bir zemin üzere inşa edilmesini beraberinde getirmiş, bu yüzden de Yahudi toplumu, fethedilen bölgelerde Müslümanları daha sempatik karşılamıştır (Arslantaş, 2005, 44-55). Yahudi tarihçi (Yosef Ben Yitshak Sambari)'nin aktardığı bir rivayete göre, Medine dışındaki Yahudi toplumunun İslam'a ilişkin bu sempatik algısının neticesi olarak, Hız Muhammed'in peygamberliğini duyan Abdullah b. Selam ve üç arkadaşının, O'na deneme amaçlı sorular sormak üzere Şam bölgesinden geldikleri ve aldıkları cevaplardan etkilenecek Müslüman oldukları aktarılmıştır (Arslantaş, 2011, 251-268).

Yahudi zihniyetini daha net görmek için ele alacağımız diğer anlatı ise; üç Yahudi alimin, Hız Peygambere dair sorgulamalarını konu alan bir kroniktir. Fakat biz Sambari'nin imalı anlatımını değil, *Ebu'l-Feth es-Samiri*'nin daha açık olan kroniğindeki metni merkeze alacak ve yorumlayacağız.

7. Yahudi Zihniyeti Görmemize İmkân Verecek Bir Başka Örnek

Çalışmamız boyunca görmeye ve göstermeye çalıştığımız Yahudi zihniyetine paralellik arz eden bir diğer kroniktir. Bu veri Ebu'l-Feth Es-Samiri'nin kroniğidir (Arslantaş, 2011, 224-231). 14.Yüzyıla ait bu kronik, Arapça kaleme alınmıştır (Arslantaş, 2008). Söz konusu kronikteki rivayete göre:

[Hız.] Muhammed'in ortaya çıktığı sırada mesleklerinde öne çıkmış üç münecim vardı. Bunlardan biri *Sarmasa* adında Filistin'in Asker isimli şehrinde; diğeri *Ka'b el-Ahbar* isimli bir Yahudi, öbürü ise *Abdüsselam* isminde Hristiyan bir rahipti (Arslantaş, 2011, 225). Bunlar, Roma kralının iktidarının sona ereceği, *İsmailoğullarından* bir adamın hükümdar olacağı kehanetinde bulunmuşlardı. Ortaya çıkacak bu kimsenin [peygamberliğinin veya krallığının] alâmeti, iki omuzu arasında el ayası büyüklüğünde beyaz bir et parçasının

varlığıydı (Arslantaş, 2011, 225).²⁹ Bu üç müneccim, [Hz.] Muhammed'in peygamberliğini ilan ettiğini duyunca, O'nun gerçekte kendilerine eskiden beri söylene gelen, çıkacağı belirtilen kimse olup olmadığını teyit etmek üzere yanına gitmeye ve O'na ancak yol-yordam bilen ilim erbabının bilebileceği gizli hakikatleri sormaya karar verdiler. Kendisinde sözü edilen bu alametleri bulundurup bulundurmadığını görmek istediler...

Bu üç müneccim, [Hz.] Muhammed'in yaşadığı [Medine] şehrine geldiler. Kendi aralarındaki konsensüse göre, Ka'b el-Ahbar'ın onunla önce görüşmesine karar verdiler. Ka'b el-Ahbar, [Hz.] Muhammed'in huzuruna çıktığında [Hz.] Muhammed ona kim olduğunu sordu. Ka'b el-Ahbar, Yahudilerin ileri gelenlerinden biri olduğunu söyledi. Daha sonra neden geldiğini sordu. O da O'na, Tevrat'ta İsmail neslinden birinin peygamber olarak gönderileceğini, O'na kimsenin karşı koyamayacağını, O'nun bütün dünyaya hâkim olacağını ve okuyup duruyoruz diye sürdürdü anlatısını...

Ka'b el-Ahbar'ın ardından [Hz.] Muhammed ile görüşen rahip Abdüselam da kendisine İncil'de [Ka'b el-Ahbar'ın] anlattıklarına benzer şeyler okuduklarını söyledi. Onların görüşmesinden sonra [Hz.] Muhammed'in huzuruna rivayete göre Samirî Sarmasa çıktı. Sarmasa Hz. Muhammed'e: "Sen büyük bir dine sahipsin... Bütün dünyayı kendine boyun eğdireceksin. Bizdeki malumata göre, senin peygamber olacağına dair iki omzunun arasında bir alamet olmalı" dedi. Sarmasa'nın bu sözleri [Hz.] Muhammed'in çok hoşuna gitti. Üzerindeki elbisesini aşağıya doğru indirdi. Omuzları arasındaki büyük beyaz et parçasını gösterdi...

...

Yaptıkları görüşmeden sonra *Ka'b el-Ahbar* ile *Abdüselam* Müslüman oldular. [Hz.] Muhammed bunların Müslüman olmasına çok sevindi. *Sarmasa*'ya da Müslüman olmasını ve yakınları arasına girmesini teklif ettiyse de o kabul etmedi... Sarmasa, "*kendisinin memnun olduğu bir din ve şeriatının bulunduğunu, bu sebeple başka bir dine ihtiyaç duymadığını*" söyledi. Bunun üzerine [Hz.] Muhammed, ona, şu hâlde buraya niçin geldiğini sordu... Samirî, Sarmasa bu soruya: "*Efendim! Ben, buraya senin bize vereceğin, bizim de güvenip dayanabileceğimiz bir ahit ve misak almak üzere geldim... Vereceğiniz ahitle ben ve dindaşlarım emniyet içerisinde olsun. Zimmetinde bulunsun. Canları, malları ve aileleri güvence altına alınsın. Mabetlerini rahatça inşa edebilsinler*" dedi ve zimâm istedi...

Sarmasa'nın bu isteği üzerine [Hz.] Muhammed, katibini çağırarak, ona bir eman ve zimmet³⁰ yazmasını emretti. Kâtip; "*Ben Muhammed b. Abdullah b. Abdülmuttalib, Samiriler*

²⁹ Müslüman gelenek, Hz. Peygamberin iki kürek kemiği arasında el ayası büyüklüğündeki bu et parçasını nübüvvet mührü şeklinde kavramsallaştırmıştır.

³⁰ İslam dinine girmeyerek devletin kendilerine sağladığı himaye karşılığında cizye ödeyen kitap ehli gayr-ı Müslimleri kapsayan bir haktır. Fakat daha sonraki dönemlerde zimmi olarak kabul edilenlerin çerçevesi, Kur'an'da isimi geçmeyen peygamberlerin olması sebebiyle zimmete kabul edilecek grupların da böyle birinin müntesibi olabileceği düşünülerek daha da genişletilmiştir. Zimmet, kişi başına ve sadece askerlik yapabilecek erkeklerden alınan bir vergi olup, Ödenen vergi mukabilinde, kişi askerlik vazifesinden muaf

ZİHNİYETİN HAKİKATİ PERDELEMESİ: YAHUDİ KRONİKLERİNDE İSLAM TASAVVURU VE POST-TRUTH PARADİGMASI

için bir eman ve zimmet yazılmasını emrettim. Bu emanla beldenizdeki canlar, mallar, evlatlar, mabetler ve bunlar için tahsis edilen vakıflar her türlü taarruz ve tasalluta karşı güven içerisinde olsun. Bu eman Filistin'deki diğer halklar gibi kendileri için de barış ve güvenlik getirsin” diye yazdı.

Anlatıya konu olan üç müneccim de gördükleri deliller karşısında İslam'a ikna olmuşlardır. Bunlardan Ka'b el-Ahbar ve Abdüsselam Müslüman olurken; Samiri Sarmasa, kendi dininden memnun olduğunu belirterek, peygamberliğini tasdik ettiği Hz. Muhammed'in dinine girmeyi ise reddeder. Bunun yerine, temsil ettiği toplum adına Hz. Peygamberden bir eman talep eder ve varsayımına göre Hz. Peygamber bu talebi kabul eder.

Yahudi zihniyetini daha yakından görmemize imkân tanıyan Ebu'l-Feth es-Samirî'nin kroniğinde; Sarmasa'nın ikna olduğu peygamberi kabul ederek, toplumu adına bir ahit alması ve bu yeni dinin davetçisi olarak toplumuna dönmesi mümkün ve muhtemeldir. Ancak o, müstağni davranarak hakikate sırtını dönmüş, Hz. Peygamberin gerçekten peygamber olduğunu bilmiş olmasına rağmen, Müslüman olmamıştır. Korunmayı ve zarar görmemeyi öncelmesi; yüzlerce yıllık sürgünlerle hırpalanmış bir toplumun mensubunun geliştirdiği tipik bir reflekstir.

Heyetin, kendi kutsal metinleri ve köklü kehanetleri ışığında bekledikleri peygamber adayını belirli parametrelerle imtihan etmesi, rasyonalite ve inanç psikolojisi açısından derin bir çelişki barındırmaktadır. İmtihana geldikleri kişinin, hakkında hiçbir şey bilmediği “nübüvvet mührü” gibi spesifik fiziksel alametleri muhataplarının talebi üzerine ibraz etmesi ve bu sınavdan başarıyla çıkması, hakikat arayışının doğal bir sonucu olarak tam bir teslimiyeti gerektirir. Bu bağlamda, heyetteki üç kişiden ikisinin iman etmesi mantıksal bir süreklilik arz ederken, Samirî âlim Sarmasa'nın tüm kanıtları tasdik etmesine rağmen iman etmekten imtina etmesi epistemolojik bir kırılmaya işaret eder.

Sarmasa'nın, doğruluğuna ikna olduğu peygamberlik makamı karşısında şahsi bir bağlılık göstermek yerine, temsil ettiği toplum adına siyasi veya hukuki bir güvence talep etmesi, “Yahudi zihniyeti” olarak kavramsallaştırılan pragmatik ve korumacı refleksin tipik bir tezahürüdür. Kriterleri bizzat kendi geleneklerince belirlenen ve dışarıdan bir müdahale

tutulduğu gibi, can, mal ve dinlerinin korunması hakkını da kazanır. Kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve herhangi bir bedensel özrü olan erkekler bu vergiden muaftır. “Zimme” adı verilen bir himayeyi de elde edenler kendilerine verilen emanlarla bunu belgelerlerdi. Bu emanlar sadece alındıkları dönemde değil daha sonraki dönemlerde de, devletteki devamlılık ilkesi gereği sonra gelen idareciler tarafından sürdürülürdü (Yahya b. Adem, 2018, 35, 40-4, 57, 73- 76). Zimmiler bir antlaşma gereği farklı ve ayrıcalıklı haklara sahiptirler, onlar zimmilik şartlarını yerine getirecek, devlet de onları her türlü saldırıdan koruyacaktır (Maverdî, 1994, 248, 249, 261-263, 274- 279, 434). Samirî temsilci de Hz. Peygamberden böyle bir ahit almış ve toplumunun sonraki yüzyıllardaki güvenliğini garanti altına almak istemiştir (Arslantaş, 2008,58). Mesela Hayber Yahudileri kendilerinin (Hz.) Muhammed tarafından cizyeden muaf tutulduklarına dair, uydurma olduğu kesin olan bir belge bile düzenlemişlerdi (Goitein, 2004, 132).

olmaksızın doğrulanan bir hakikat karşısında takınılan bu mesafe, teolojik bir kabullenışten ziyade seküler bir pazarlık zeminine işaret etmektedir.

Kişinin, doğruluğunu tescillediği bir otoriteye teslim olmak yerine ondan yalnızca toplumsal bir teminat istemesi, hakikat ile kurulan ilişkinin araçsallaştırıldığını göstermektedir. Bu durum, rasyonel bir süreçle başlayan ancak iradi bir sapmayla sonuçlanan patolojik bir tutum olarak değerlendirilmelidir. Kehanetin gerçekleştiğini bizzat müşahede eden bir öznenin, bu ontolojik devrimi görmezden gelerek statükoyu koruma adına “eman” ile yetinmesi, trajik olduğu kadar teolojik açıdan tutarsız bir davranıştır.

Kendi metinlerinin vaat ettiği mutlak doğruyu bulup, o doğruya tabi olmak yerine ondan sadece dışsal bir koruma talep etmek, hakikat arayışının yarıda kesilmiş, eksik bırakılmış ve işlevsizleştirilmiş bir versiyonudur (Arslantaş, 2011, 47, 48).

8. Son Tahlil Sadedinde Bir Değerlendirme

Yahudi zihniyeti, köklerini bir halkın kültüründen, tarihinden ve toplumsal tecrübelerinden alan; zamanla kristalleşmiş bir algılama ve refleks gösterme biçimidir. Bu zihniyet, Yahudi toplumunun “öteki”ni tanımlama ve yorumlama tarzını belirlediği gibi, dış dünyaya karşı bu toplumun gösterdikleri tepkilerin de kaynağıdır. Kültürel olarak muhatabını aşağılayan, biyolojik kusurlarla alay eden ve sahip olduğu dini gelenek ve dil üzerinden kendini diğer toplumlardan üstün gören bu yapı; ancak kendi mensuplarıyla gerçek bir dostluk kurulabileceğine inanır. Bu sebeple “öteki” ile kalıcı ve samimi ittifaklar kurmak yerine, yalnızca geçici ve proje bazlı ortaklıklar tesis eder.

Bu yapıda toplum, üyelerinin fedakarlığına ihtiyaç duyduğunda onlardan bunu talep ederken; toplum da her ne yapmış olursa olsun kendisi için fedakârlık yapan evlatlarını koruma ve himaye altına alma refleksi gösterir. Güç odaklarını önceden fark ederek önlem almak, mümkünse onları etkisiz hale getirmek veya kendi amaçları doğrultusunda araçsallaştırmak, bu zihniyetin belirgin stratejileridir.

Bu zihniyetin etik açıdan en riskli yönü, kendi grubuna aidiyet hisseden kişiyi haklılık kriterine bakmaksızın her durumda savunmasıdır. Kur’an-ı Kerim’in Hz. Musa kıssasında sunduğu, kavgada taraf tutarken haklılık yerine aidiyeti merkeze alan “min şiatihî” (kendi taraftarı olan) ifadesi kültürel zeminin inşa ettiği zihniyeti deşifre etmektedir (Kasas, 28/15).

Hz. Musa’nın tura gitmek üzere toplumundan ayrılmak zorunda olduğunda da aynı durumla karşılaşılır. Hz. Harun’un otoritesine rağmen toplumun Samiri’nin çağrısına

ZİHNİYETİN HAKİKATİ PERDELEMESİ: YAHUDİ KRONİKLERİNDE İSLAM TASAVVURU VE POST-TRUTH PARADİGMASI

uyuması, hakikati çoğunluğun iradesinde gören ve birbirine şerri de tavsiye eden bu kolektif yapının neticesidir.³¹

Musibet dönemlerinde birbirine tutunarak ayakta kalan bu halk, dış dünyayı potansiyel düşman olarak kodlamış ve kendinden olanları sorgusuz sualsiz bir sahiplenme refleksi geliştirmiştir. Bu durum çoğu zaman, suçlusuyla yüzleşmeyen ve ahlaki bir arınma yaşamayan “hasta toplum” yapısını beraberinde getirmiştir (Edgerton, 2015, 13-31).

İslam'ın doğuşuyla birlikte Medine'de görülen Yahudi muhatapların müstağni tavrı da yerel bir algı değil, evrensel Yahudi zihniyetinin sözü edilen zaman diliminde ortaya çıkmasıdır. Müslüman idaresi altında refah ve ayrıcalık içinde yaşamalarına rağmen, Kârün örneğinde olduğu gibi elde ettikleri başarıyı yalnızca kendi becerilerine atfeden ve içinde yaşadıkları sistemin yapıcılara karşı minnettarlık duymayan bir tutum sergilemişlerdir (Kasas, 29/76-78).

Din adamlarının empoze ettiği “seçilmişlik” kibri ve ateşin kendilerine yalnızca sayılı günler dokunacağı şeklindeki kuruntular (Bakara, 2/80), ahlaki sorumluluktan kaçışın teolojik zeminini oluşturmuştur. Kur'an, peygamberlerin getirdiği mesajları kibirle reddeden veya onları katleden bu tavrı bir “zihniyet problemi” olarak niteler. Uzmanlıklarını doğruyu açıklamak yerine kafa karıştırmak ve manüple etmek için kullanan bu yapı (Enam,6/91), “öteki”nin hidayete ermesine karşı bile bir kıskançlık beslemiştir.

Tüm bunlardan farklı fakat sözü edilen zihniyeti dışı vuran bir diğer nokta ise, onların güvensizlikten beslenen ve korunma içgüdüleriyle sürdürülen *örtük-kapalı* olma durumlarıdır. Yahudi kronikleri, mitolojik unsurlardan arınmak yerine kendi içine kapalı ve ötekine güvenmeyen bir anlatı da sunar. Bu benlik şuuru, diasporada asimile olmalarını engelleyen bir direnç mekanizması işlevi görmüşse de aynı zamanda yeni öğretilere ve evrensel ahlaki dönüşümlere karşı körleşmelerine de neden olmuştur.

Günümüzde Gazze'de ve İran'da yaşananlar da bu tarihsel sürekliliğin bir izdüşümü olarak okunabilir. Kendi amaçlarına ulaşmak için ortamın hazırlanmasını beklemek yerine sebepleri inşa etmek onların bir diğer uzmanlık alanlarıdır.

³¹ Bunun üzerine Mûsâ, son derece öfkeli ve üzüntülü olarak kavminin yanına döndü; onlara şöyle dedi: “Ey kavmim! Rabbiniz size güzel bir vaatte bulunmamış mıydı? Şu hâlde size verilen sözün üzerinden çok uzun bir zaman mı geçti, yoksa Rabbinizden bir gazabın tepenize inmesini mi istediniz de bana verdiğiniz sözden döndünüz?” (Tâ-Hâ, 20/86) verdikleri cevap mantığa bürüne ve edimi aklamak konusundaki zihniyeti ortaya koyar. Cevap olarak Dediler ki: “Biz sana verdiğimiz sözden bilerek ve isteyerek dönmüş değiliz. Fakat yanımızda Mısırlıların zînet eşyalarından birtakım ağırlıklar vardı. Onları eritmek için ateşe attık; Samiri de kendininkini atıverdi” (Tâ-Hâ, 20/87). Yani biz Samiri ile bir iş birliği içinde değiliz, biz zîynetlerimizi ateşe atıp erittik, Samiri de bunu yaptı, gibi eylem birliğinden çıkararak eş zamanlı bağımsız masum iki eylem olarak sunma gayretine güderler.

Yahudi zihniyetinin bireyi topluma kurban eden yapısı gereği, bugün İsrail Başbakanı bir “günah keçisi” olarak seçilmiş görünmektedir. Toplum adına risk alan ve vebali üstlenen bu figür, senaryonun sonunda yargılansa bile, toplumsal zihniyet ganimeti korumak adına bu fedakâr üyesini himaye etmeye devam edecektir. Sonuç olarak; ahlaki kusurları düzeltmek yerine onları klan aidiyetiyle örtbas eden ve herkesi düşman bellediği için kimseye güvenemeyen bu ruh hali, toplumsal bir hastalıktan öte, kendi içine hapsolmuşluğun getirdiği bir trajediye dönüşmüştür.

Anlatıdan hareketler yaşanmakta olan yorumladığımızda; Yahudi toplumu adına inisiyatif alan bu siyasal figür, hata yaptığı algısına değildir. Çünkü toplumu lehine avantaj üretecek riskleri üstlenmektedir. Toplum da tanrı nezdinde bu kişi adına hüsnü şهادette bulunarak aklayacaktır. Gerek Yahudi sermayesi gerekse Siyonist kamuoyunu arkasına alan bu siyasal manevra da yarınlarda insanlık suçu işlediği ithamıyla mahkemeye sevk edilecek olsa, bütün suçu üstlenecek, elde edilen rant İsrail devleti hanesine yazılacaktır.

İsrail kendisine sunulan “*Vatansız topluma, vatandaşız ülke*” sloganıyla uyumlu bu sosyo-politik alanda, kaldığı yerden ve bir sürü yeni kazanımla yeni hamleler yapmaya hazırlanacaktır.

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Yazar(lar) / Author(s): Bayram Çınar

Finansman / Funding: Yazarlar, bu araştırmayı desteklemek için herhangi bir dış fon almadıklarını kabul ederler. / The authors acknowledge that they received no external funding in support of this research.

ZİHNİYETİN HAKİKATİ PERDELEMESİ: YAHUDİ KRONİKLERİNDE İSLAM TASAVVURU VE POST-TRUTH PARADİGMASI

Kaynakça

- Anonim. "Hz. Muhammed'e Dair Bir Yahudi Efsanesi: Ma'ase Mahmat Adlı Risalenin Yeniden Tahkik ve Tercümesi thk. çev. Meral, Yasin- Uri Melammed". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 53/2 (2012), 1-21.
- Arslan, İhsan. "Hz. Peygamber Döneminde Medine'de Devletin Varlığını ve Geleceğini Tehdit Eden, Toplumun Huzur ve Refahını Bozmaya Çalışan Üç Yahudi Kabilesinin Cezalandırılması". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 50 (2021), 4183. <https://doi.org/10.17120/omuifd.888843>.
- Arslantaş, Nuh. *Emeviler Döneminde Yahudiler*. İstanbul: Gökkuşbu Yayınları, 2005.
- Arslantaş, Nuh. *İslam Dünyasında Samiriler*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2008.
- Arslantaş, Nuh. *Yahudilere Göre Hz. Muhammed ve İslamiyet İbrance Tarih Kitapları Açısından Bir İnceleme*. İstanbul: İz Yayınları, 2011.
- Avcı, Casim. *İslam Bizans İlişkileri*. İstanbul: Klasik Yayınları, 2003.
- Benedict, Ruth. *Kültür Örüntüleri*. Çeviren Mustafa Topal. İstanbul: Payel Yayınları, 1999.
- Boaz, Cohen. "Une Legende Juive de Mahomet". *Revue des Etudes Juives* 88 (1929), 1-17.
- Bourdieu, Pierre. *Ayırım: Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi*. çev. Aziz Ufuk Kılıç İstanbul: Heretik Yayınları, 2015.
- Bronwen, Neil. "The Earliest Greek Understandings of Islam: John of Damascus and Theophanes the Confessor". *Religious Conflict from Early Christianity to the Rise of Islam ed. Wendy Mayer*. 215-228. Berlin-Boston: Walter de Gruyter, 2013.
- Casey, Damien. "Muhammad the Eschatological Prophet". *Religious Conflict from Early Christianity to the Rise of Islam ed. Wendy Mayer*. 229-244. Berlin-Boston: Walter de Gruyter, 2013.
- Demircan, Adnan. *Hz. Peygamber Döneminde Münafıklar veya Müşrik-Yahudi İlişkileri*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2015.
- Ebu'l-Ferec, Gregory. *Ebu'l-Ferec Tarihi Çev. Ömer Rıza Doğrul*. 2 Cilt. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1945.
- Edgerton, Robert B. *Hasta Toplular Çev. Harun Turgut*. Ankara: Buzdağı Yayınevi, 2015.
- Esen, Muammer. "Kur'an'ın Ehl-i Kitaba Bakışı". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 51/1 (2010), 93-110.
- Es-Sa'îdî, 'Abdulmutê'âl. *Edebî Mesaj Kur'ân Çev. Hüseyin Elmalı*. İstanbul: Akademi Yayınları, 2006.
- Fischel, Walter J. "Secret Jews of Persia", A Century-old Marrona Community in Asia". *Commentary* 7/1 (1949), 28-33.
- Goitein, Shelomo Dov. *Yahudiler ve Araplar: Çağlar Boyu İlişkileri Çev. Nuh Arslantaş*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2004.
- Hoyland, Robert G. *Seeing Islam as others saw it: a survey and evaluation of Christian, Jewish and Zoroastrian writings on early Islam*. Princeton, New Jersey: The Darwin Press, 1997.
- İbn Hişam. *Hz. Peygamber'in hayatı Çev. Muhammed Yazıcı*. İstanbul: Ketebe Yayınları, 2021.
- İbn Kayyim el- Cevziyye, Şemsu'd-din. *Ahkâmü ehli'z-zimme thk. Ahmed el-Bekrî, Tevfik el-Arurî*. Demmâm: Ramadi li'n-Neşr, 1997.
- İbnü'l-Cevzî, Cemaluddîn Ebû'l-Ferec. *Zadu'l-Mesir fi İlmi't-Tefsir thk. Züheyr eş-Şâviş*. Beyrut: el-Mektebetü'l-İslamiye, 1404.
- Kaya, Remzi. "Kur'an-ı Kerim'e Göre Ehl-i Kitap". *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/19 (2005), 31-48.
- Khan, Nasir. *Perceptions of Islam in the Christendoms: A historical survey*. Oslo: Solum Publishers, 2006.
- Kılınc, Taha. *Dil ve İşgal*. İstanbul: Ketebe Yayınları, 2018.
- Mann, Jacob. "A Polemical Work against Karaites and Other Sectaries". *The Jewish Quarterly Review* 12 (1921), 123-150.
- Marlowe, Christopher. *Maltalı Yahudi Çev. Özdemir Nutku*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2016.
- Maverdî, Ebu'l- Hasen. *Ahkamu'l- Sultaniye çev. Ali Şafak*. İstanbul: Bedir Yayınevi, 1994.
- Meral, Yasin. 2013. "İbn Meymûn'un Yemen Mektubu". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 54 (2): 1-48. <https://doi.org/10.1501/Ilhfak.0000001389>.
- Nisbett, Richard E. *Düştüncenin Coğrafyası: Doğulular ve Batılılar Neden Farklı Düşünür?*. Çeviren Gümrah Ş. Üçer. İstanbul: Varlık Yayınları, 2004.
- Öztürk, Levent. *İslam Toplumunda Hıristiyanlar*. İstanbul: İz Yayınları, 1998.
- Ramsay, William Mitchell. *Tarsus (Aziz Pavlus'un Kenti), çev. Levent Zoroğlu*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2000.

Sean, Anthony W. "Muhammad, the Keys to Paradise, and the Doctrina Jacobi: A Late Antique Puzzle". *Der Islam* 91/2 (2014), 243-265.

Şentürk, Recep. "İslam'da azınlık hakları: Zimmiden vatandaşa". *İnsan Hakları Araştırmaları* 4/6 (2006), 43-70.

Tabbâra, Abdulfettah Afif. *Kur'an Açısından Yahudi, Menşei ve Karakteri Çev. Mehmet Aydın*. İstanbul: Rabita Yayınları, 1978.

Taberî, Ebu Cafer Muhammed ibn Cerir et. *Câmiu'l-Beyân*. Beyrut: Dar'ul-Fikr, 1984.

Vakîdi, Muhammed b. Ömer. *Kitilbu'l-Meğazi nşr. Marsden Jones*. Beyrut: Daru'l-Kütüb, 1966.

Yahya b. Adem. *Kitabu'l Harâc çev. Osman Eskicioğlu*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2018.